

ČASOPIS ZA KULTURU, KNJIŽEVNOST I DRUŠTVENE TEME

AVLIJA * GODINA XII * BROJ 23 * ROŽAJE, DECEMBAR 2021.

AVLIJA - Časopis za kulturu, književnost i društvene teme
www.avlija.me / www.facebook.com/AvlijaFreeMontenegro/

GODINA XII, BROJ 23, ROŽAJE, DECEMBAR 2021.

REDAKCIJA: Mr Halil Markišić, dr Suada Džogović,
Ramiz Luboder, Damir Skarep, Amar Škrijelj, Hajriz Luboder

GLAVNA UREDNICA: Dr Suada Džogović

IZDAVAČ: AVLIJA

PRIPREMA ZA ŠTAMPU: Hajriz Luboder

TIRAŽ: 100 primjeraka

ŠTAMPA: SatCIP, Vrnjačka Banja

Rožaje, 2021.

Gledišta iznijeta u objavljenim člancima ne moraju da predstavljaju i gledišta redakcije časopisa *Avlija*

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANI NATPIS NA KULI RAŠIĆA U GUSINJU:

Yâ Rabb saadetle muşerref kıl bu mekânı
Gelen gelsin saadetle
Giden gitsin selâmetle
Sâhib Mustafâ ibn Ramadân
Debreli Abdullâh Sene 1320. Hazîrân
O, Gospodaru, srećom počasti ovo mjesto
Onaj koji dođe neka sa srećom dođe
Onaj koji ode neka sa mirom ode
Vlasnik Mustafa sin Ramazanov
(Majstor) Debranin Abdullah, godina 1320. (1902.) jun

ISSN 1800-8658 = Avlija (Avlija)
COBISS.CG-ID 17403408

Sadržaj

NAGRAĐENA PROZA

Ivan Katić: SVAKODNEVNICA	11
Mirza Herco: U ZBORNICI, UZ KAHVU	13
Ana Stjelja: BEOGRADSKI MISTIK	15
Ilma Garankić: AMAN I DAVID	17
Velid Bajramović: STARE CIPELE	19
Arneta Fazlić: BIĆE OLOVKE	20
Сања Клисарић: ПОХЛЕПА	22
Jasminka Janeš: NETKO ĆE DRUGI	23
Bratimir Petrović: ŽIVOT	24
Suzana Kulja: ROĐENDANSKA PROSLAVA	25
Mirza Herco: MEŠAN HASIBIN	27
Jasmina Dimitrijević: SUZE POKAJANJA	28

IZABRANA PROZA

Velid Bajramović: ČETIRI PITANJA UZ SOK OD RUŽE ĐULBEŠEĆERKE	31
Anita Ivanković: ŠTO JE BILO JEDNOM, NEKA BUDE OPET	32
Nada Vukašinović: NEVIDLJIVOST	34
Соња Сте Лазовић: ОТВОРИО JE... ..	35
Petar Radovanov: DŽEPAROŠ	36
Јовица Ђурђић: ЛЕПТИР	37
Anja Arsić: NEDA I KRADLJIVAC MAŠTE	38
Milunka Popović: SAN	40
Al De Ljuta: ĆUP BLAGA	41
Драган Поп Драган: БИБЛИОТЕКАР	42
Mirsada Aganović: BIRAM ŽIVOT	43
Снежана Радоичић: БЕЛА ТРЕШЊА	45

NAGRAĐENA POEZIJA

Nina Jovetić: VODA	49
Nikica Banić: GURMAN I LASTE	50
Saira Velagić: TI I JA	51
Amela Mustafić: RUKA	52
Igor Divković: U MOME (K)RAJU	53
Senadin Pupović: SREĆA	54
Душан Мијајловић Адски: СУДЊИ ДАН	55
Oleksandra Panfilova: MAŠTANJA	56
Слободан Ж. Обрадовић: ХВАЛИМ ТЕ, БОЖЕ!	57
Весна Радовић: КЛИЦА У ЗЕМЉИ	58
Mirsada Bibić-Šabotić: MOŽDA SRETNEŠ PEKIĆA	59
Minja Pješčić: NAJVAŽNIJI OPROST	60

I Z A B R A N A P O E Z I J A

Перо Зубац: ДИВЧИБАРЕ, ДАВНО ЛЕТО	63
Amina Hrnčić: MLIJEKO	65
Gradimir Gojer: LJETOPIS ANTICUS	66
Aleksandra Ristić: DETINJSTVO U BAGDADU	67
Emina Džanković: DRVO I HUMKA	68
Biljana Vukmanović: TRAGOVI	69
Vesko Anđelić: RIJEKA	70
Vahid Bušatlić: NAROD I AVANGARDA	71
Haris Plojović: NAVIKA	72
Branko Mihovil Rakijašić: JESEN	73
Izet Zaimović: POTREBA	74
Vanja Vašić: U MENI	75
Јелена Д. Крезовић: ПРИПРАВАН	76
Stjepan Kralj: MILUJEM TE POGLEDOM IZ PRIKRAJKA	77
Јовица Ђурђић: ЖЕНА НА ПРАГУ	78
Jelena Trajanovski-Stanković: SANJAM TE	79
Neda Radosavljević: EKSPRES LONAC	80
Dinko Osmančević: HEROJI I KUKAVICE	81
Minja Pješčić: SLOBODNO PRAVITE GRANICE	82
Зорка Чордашевић: МОЈА РАВНИЦА	83
Marica Žanetić Malenica: ŠAH	84
Nikolina Stanić: MOJE JE ONO ŠTO GAZIM I GLEDAM	85
Милица Боровчанин: НЕИМАР	86
Валентина Милачић: ДА ТРАЈЕ	88
Goran Radojčić: GALEBOVI	89
Синиша Митрић: ВОЗОВИ	90
Aleksandra Vujisić: MALO VAS JE OSTALO	91
Anđela Živković: UNIKAT	92
Nermina Subašić: OPROSTI MATI	93
Горан Пилиповић: МИРИС КОСЕ	94

KNJIŽEVNA KRITIKA

Adela Kuč-Halilović: O ROMANU „JUSUF I NJEGOVA BRAĆA“	97
---	----

PRIKAZI

Salko Luboder: LJETOPIS NAŠEG TRAJANJA I ČUVAR TRADICIJE	105
Ferid Muhić: KOMPETENTAN PUTOKAZ KA ZRELOSTI.....	110
Ferid Muhić: KONSEKVENTNA AFIRMACIJA NAUČNE ISTINE I MORALNIH VRIJEDNOSTI	114

I N M E M O R I A M

Muftija Muamer Zukorlić (1970-2021)	121
---	-----

**NAGRAĐENA
PROZA**

Pjesme i priče koje su se istakle na 10. međunarodnom konkursu časopisa AVLIJA za najbolju neobjavljenu pjesmu i priču u regionu za 2020. godinu na bosanskom, srpskom, hrvatskom i crnogorskom jeziku:

POEZIJA

Prvo mjesto dijele:

Nina Jovetić iz Sutomora sa pjesmom VODA, i
Nikica Banić iz Indije sa pjesmom GURMAN I LASTE

Drugo mjesto dijele:

Saira Velagić iz Cazina sa pjesmom TI I JA, i
Amela Mustafić iz Sarajeva sa pjesmom RUKE

Treće mjesto dijele:

Igor Divković iz Zagreba sa pjesmom U MOME (K)RAJU, i
Senadin Pupović iz Podgorice sa pjesmom SREĆA

PROZA

Prvo mjesto dijele:

Ivan Katić iz Splita sa pričom SVAKODNEVNICA, i
Mirza Herco iz Breze sa pričom U ZBORNICI, UZ KAHVU

Drugo mjesto dijele:

Ana Stjelja iz Beograda sa pričom BEOGRADSKI MISTIK, i
Ilma Garankić iz Zavidovića sa pričom AMAN I DAVID

Treće mjesto dijele:

Velid Bajramović iz Sarajeva sa pričom STARE CIPELE, i
Arneta Fazlić iz Sarajeva sa pričom BIĆE OLOVKE

Pjesme i priče koje su se istakle na 11. međunarodnom konkursu časopisa AVLIJA za najbolju neobjavljenu pjesmu i priču u regionu za 2021. godinu na bosanskom, srpskom, hrvatskom i crnogorskom jeziku:

POEZIJA

Prvo mjesto dijele:

Dušan Mijajlović Adski iz Niša sa pjesmom SUDNJI DAN, i
Oleksandra Panfilova iz Kijeva sa pjesmom MAŠTANJA

Drugo mjesto dijele:

Slobodan Ž. Obradović iz Valjeva sa pjesmom HVALIM TE, BOŽE, i
Vesna Radović iz Beograda sa pjesmom KLICA U ZEMLJI

Treće mjesto dijele:

Mirsada Bibić-Šabotić iz Rožaja sa pjesmom MOŽDA SRETNEŠ PEKIĆA, i
Minja Pješčić iz Toronta sa pjesmom NAJVAŽNIJI OPROST

PROZA

Prvo mjesto dijele:

Sanja Klisarić iz Beograda sa pričom POHLEPA, i
Jasminka Janeš iz Zagreba sa pričom NETKO ĆE DRUGI

Drugo mjesto dijele:

Bratimir Petrović iz Kladova sa pričom ŽIVOT, i
Suzana Kulja iz Vršca sa pričom ROĐENDANSKA PROSLAVA

Treće mjesto dijele:

Mirza Herco iz Breze sa pričom MAŠAN HASIBIN, i
Jasmina Dimitrijević iz Kruševca sa pričom SUZE POKAJANJA

Ivan Katić

SVAKODNEVNICA

*I uvijek ista sirotinja uđe
U njezinu svjetlost iz mraka,
D. Cesarić*

Najprije se pojavi ona. Nekako oko osam sati nesigurnim korakom spušta se blagom nizbrdicom prema kontejnerima. Cipele s niskom petom koje su oдавно izišle iz mode, tamno plavi kompletić i šeširić svjetlo plave boje ispod kojeg se ne vidi kosa. Na jednoj ruci rukavica, a u drugoj mali, kratki zakrivljeni držač za valjke koji koriste ličioc. Njime kopa po smeću i dohvaća boce i limenke, a kako je niskog rasta presamićuje se preko ruba kontejnera da bi dospjela do dna. Često je u situaciji da upadne unutra. I onda svoj ulov stavlja u jednu od dvije velike kese u koje može skupiti sedamdeset, osamdeset komada. Zato dobije četrdeset kuna. Kad pregleda svih osam kontejnera, pažljivo provjeri kako joj stoji šeširić i polako krene dalje.

Poslije Plavog Šeširića dolazi Šetač. Smetlari oko devete ure prazne kontejnere, a on se pojavljuje iza deset. Uspravnog, odmjerenog hoda iz gornje ulice, pored reda pelegrinki, približava se odredištu. Cipele s debelim đonom, hlače od samta, šareni pulover i francuzica na glavi. Ona mu pokriva sijedu kosu. Ni on ni Plavi Šeširić tu ne pripadaju. U desnoj ruci kišobran na izvlačenje, bez tkanine i samo s jednom skraćenom žicom. U drugoj velika, gotovo puna zelena kesa s natpisom Peek & Cloppenburg. On se nadviruje preko rubova velikih kanta i skuplja nekoliko boca i limenki. Tridesetak komada, petnaest kuna. Njegova kesa je puna pa mirno hoda prema obližnjem supermarketu. Nakon desetak minuta kreće pravcem kojim je i došao. Zelenu kesu uredno složenu drži u ruci. Trebat će mu i sutra.

Svakodnevno s balkona promatram veliko parkiralište na kojem se nalaze i kontejneri za smeće. Imam problema s hodanjem pa sam ovisan o štapu tako da najradije sjedim i promatram. Ljudi poput mrava iz svih pravaca dolaze i odlaze smeće. Koliko se toga potroši i baci, kojom se brzinom pune velike kante!

Evo i Čudnog. On ili je pao sa skele ili je doživio prometni udes. U hodu se presavija i čudno zabacuje lijevu nogu. Kolica iz trgovačkog centra Tommy izgledaju kao malo blindirano vozilo. Po tri velike kese sa svake strane i dvije u sredini. Najprije se čuje škripa jednog točkića koji i pomalo zanosi kolica. Čudni se krivi da ih drži u pravcu. Zastaje, podiže hlače, plava sportska trenirka sa znakom

Adidasa, i jače stegne vrpcu. Onda pažljivo štapom kopa po otpadu. U onih osam kesa sortira pronađeno prema nekom svom pravilu. On, kako da kažem, najviše zaradi. Sigurno preko sto kuna.

Negdje oko ručka stiže i žena tamnije puti s dvije curice predškolske dobi. Nekad je s njima i stariji dječak. Ona gura dječja kolica s tri velike kese. Djevojčice u rukama nose po dvije manje vrećice i bezvoljno prate majku. Očito su rano ustale i već su umorne. Žena s nekim ašovčićem prebire po smeću. U kutu usana gori joj cigareta.

Što se dešava popodne, ne pratim. Malo odspavam, nešto pročitam ili napišem, padne mrak.

Svaki petak, rano ujutro, poštapajući se odnesem vrećicu s limenkama i objesim je između četvrtog i petog kontejnera. Nedugo zatim pojavi se Plavi Šeširić, odmah uzme tu kesu i pogleda gore prema nebu.

Zaboravio sam na početku kazati da su kontejneri poslagani u obliku slova U. Ili ćiriličnog P.

Mirza Herco

U ZBORNICI, UZ KAHVU

Zadjenuh papir u pisaću mašinu. Zamislih kako lijevom rukom držim papir (A4, naravno) dok desnom okrećem valjak. Eto, sjećam se i tog poteza u vremenu koje će uskoro prevazići i ljudsku inteligenciju.

O ovome gradu (pretjerano je reći) ili kasabi nikad niko, koliko je meni poznato, ne napisa tekst koje struka može nazvati fiction. Mada, poznajem nekoliko darovitih muškaraca i žena koji žive i koji su živjeli donedavno ovdje i koji su, za razliku od mene, prevazišli malograđanski pragmatizam prilikom odabira studija, za razliku od mene koji ovo pišem, i odlučili se da im životni poziv bude pisanje i književnost, a ja sam odabrao put preživljavanja srednjoškolskog profesora.

Ali da ne radim posao koji radim i na mjestu na kojem radim ne bih čuo ovo:

Priča meni Ćamil, kolega historičar, koji je prije rata radio u osnovnoj školi u Ilijašu, da je imao kolegu Ćedomira. Taj Ćedomir je bio sklon podbadanjima na nacionalnoj osnovi. Te kako su Muslimani izmišljeni narod, te kako su Poturice i slične fraze. Nakon nekog vremena Ćamilu je to dotužilo i priupita on njega: „Jesu li na Kosovskom boju Srbi izveli sve muško što je moglo nositi oružje?“ „Jesu. Od dječaka do deda“, kaže Ćedomir. „Jesu li skoro svi izginuli.“ „Jesu. Niko nije živ ostao osim Vuka Brankovića.“ „Ako su svi izginuli ko je onda bio sa njihovim ženama nakon bitke?“

Druga priča koju sam od njega čuo govori o jednom seminaru za profesore historije i navikama za trpezom. Na tom seminaru u jednom hotelu za ručak je poslužena piletina. Prisutni su se zamislili, pošto je to bila, uglavnom, gospoda, na koji način pristupiti batacima, krilcima i ostali dijelovima pečenog pileta: kako nožem i viljuškom izvesti tu operaciju. Onda se on dosjetio: „Dubrovačko Malo vijeće je 1411. izglasalo uredbu kako se piletina treba jesti prstima bez upotrebe pribora za jelo.“ Nakon tih njegovih riječi svi navališe na piletinu bez ustručavanja.

I treća priča je o tome kako je često sjedio s dvojicom biologa, jednim

nastavnikom i jednim profesorom. Danas nijedan nije među živima, a obojica su bili ljubitelji žestoke kapljice. Nakon što bi ih piće uhvatilo, nastavnik bi počeo s prepucavanjem ko je bolji biolog i tako u nekoliko prilika. I nakon što je to preraslo u dosadu, Ćamil odluči da on bude sudija i da obojici postavi pitanje iz njihove struke. Prvo pitanje je bilo za nastavnika, a ono je glasilo: „Latinski naziv za biljku miloduh!“ Nastavnik zanijemi a profesor onda odgovori (bez guglanja, naravno): „Hyssopus officinalis.“

Poslije mnogo godina Ćamil se čudi odakle mu sve to. Da li mu je i sami šejtan šaptao šta da kaže? Čuj: miloduh!

A biti prosvjetni radnik i nije loše.

Ana Stjelja

BEOGRADSKI MISTIK

Sedeo sam na klupi u Kalemegdanskom parku, umoran od višesatnog obilaženja prestoničkih knjižara i potrage za knjigom mudrih izreka nekog istočnjačkog filozofa. I pored silnih napora i razgovora sa iskusnim beogradskim knjižarima, nisam uspeo da pronađem tu knjigu. Bio je divan prolećni dan, jedan od onih kada poželite da satima sedite u prirodi. Meni je svakako dobro došlo da se malo odmorim i sredim misli. Na klupi pored mene, sedeo je sredovečan muškarac, veoma nebičnog izgleda, pomalo razbarušene kose i duge prosede brade, obučen u široku belu lanenu košulju savijenih rukava i lanene pantalone boje peska. Na ruci je imao sat i prsten s krupnim kamenom boje žada. Pažnju mi skreće njegov zamišljeni pogled, poput pogleda nekog mistika prepuštenom meditaciji, koju ništa ne može da naruši.

Kako sam s jednim prijateljem dogovorio sastanak u određeno vreme, i to baš u blizini Beogradskog pobednika, htedoh da proverim koliko je sati. No, kako nemam običaj da nosim ručni sat, a mobilni telefon sam, u žurbi, zaboravio kod kuće, snebivajući se, okrećem se prema čoveku, svestan da ću ga prekinuti u razmišljanju i pitam ga:

– Izvinite, koliko ima sati?

Čovek se istog trenutka okrenu, pogleda me i odgovori:

– Taman toliko, mladi čoveče, da počneš da se menjaš. Odaberi novi put kojim ćeš, ako budeš istrajno hodio, doživeti prosvetljenje.

To reče i okrenu glavu, kao da se ništa nije desilo.

Bio sam iznenađen. Pomislih: „kakav čudak!“ Dok sam ja razmišljao kako da mu odgovorim, pored naše klupe prođe neka devojka, i upita ga koliko ima sati. Na moje veliko iznenađenje, on joj samo lakonski odgovori: „Pola jedan“, našta mu se ona ljubazno zahvali i prođe. Pomislih, neverovatno, danas kao da je ceo svet zaboravio sat. Ponovo ga pogledah i videh kako se zagledan u daljinu, opet prepušta dalekim predelima svoje meditativnosti. Na toj klupi sam proveo

neko vreme. Za sve to vreme, nekoliko prolaznika ga je upitalo koliko je sati. On je svima uredno odgovarao, kako i priliči jednom ljubaznom Beograđaninu. Ovaj neobični čovek kog sam sreo na mestu sudara vekova, i dan-danas tajnovitom, toliko me je zaintrigirao, da sam ponovo morao da ga prekinem u njegovom razmišljanju i postavim mu jedno pitanje:

– Izvinite, da li mogu da Vas pitam, zašto ste svakom odgovorili na pitanje koliko je sati, a samo meni niste, već ste izgovorili rečenicu koja me je, moram priznati, malo zbunila. Zašto jedino meni niste odgovorili?

Čovek se lagano okrenu prema meni, nasmeja se i direktno mi, gledajući me u oči, odgovori:

– Zato što, mladi čoveče, nemam svaki dan priliku da ovu klupu delim sa prijateljem. Nisu svi ljudi isti, i nisu svi spremni za moj odgovor. Jedino sam tebi dao pravi odgovor.

Pokušao sam sa pažnjom da ga saslušam, ali mi je buka sa susedne klupe na kojoj se jedan mladi par žučno raspravljao, odvratila pažnju. Kada sam se ponovo okrenuo ka njemu u nameri da mu postavim još jedno pitanje, klupa je, na moje iznenađenje, bila prazna. Potpuno smeten, tražio sam pogledom tog čudaka.

Odjednom, dunuo je blagi vetar sa ušća dveju beogradskih reka i kao nekom nevidljivom rukom počeo da lista stranice knjige. Umesto “kalemegdanskog mistika”, ugledah knjigu koja je tako dostojanstveno bila položena na klupi na kojoj je do pre nekoliko minuta, sedeo taj neobični čovek. Uzeh je u ruke. Beše to knjiga koju sam ceo dan tražio po knjižarama a koju nisam uspeo da nađem. Ili ipak jesam?

Ilma Garankić

AMAN I DAVID

- Ispričaš mi priču... Hoćeš li?
- Ne možeš zaspati, zar ne?
- Nikako. Brojao sam ovce iznova i iznova, ali nije išlo.
- Čudno. Trebao si brojati janjad, ona pomažu.
- I njih sam brojao, ali oči neće da se zatvore, možda zato što znam brojati samo do deset?
- Moguće da je to problem. Pa, šta želiš da ti ispričam?
- O čemu ti voliš pričati?
- Ljubav, zar ima ljepše bajke!
- Ima, David kaže da je Njemačka najljepša.
- David je baš smiješan. Da ti pričam o Njemačkoj onda?
- Nema potrebe, kad nas puste odavdje, mi ćemo otići tamo, a život će mi biti bajka. A da ipak pričaš o ljubavi. Ko je taj ljubav, tvoja simpatija?
- Hmm, mnogo pitaš Aman. Ispričat ću ti bajku o dječaku koji se zove Sloboda...
- A zašto se zove tako?
- Jer uvijek sanja o slobodi.
- I moj je otac sanjao o slobodi, a onda je jednoga dana došao Fijuk i on se nije vratio kući, a mi smo morali pobjeći, tako kaže David.
- Tvoj otac je sada na jednom lijepom mjestu, na nebu je, čuva te.
- Ipak bih volio da je sa nama, on bi iskopao tunel i mi bismo bili tamo...
- Gdje, u Njemačkoj?
- Ne, ja zapravo ne želim u Njemačku, već želim biti tamo gdje će David imati posao i biti sretan, tamo gdje ću ići u vrtić i gdje me niko neće pitati zašto imam tamnu kožu ili gdje su mi roditelji, tamo gdje... A da ja tebi ispričam bajku?
- Voljela bih to...
- Ovako: U jednoj dalekoj zemlji živio jedan dječak Aman sa svojim roditeljima i bratom Davidom. Aman je bio veoma sretan tamo, trebao je krenuti i u vrtić, ali Fijuk je došao i odveo Amanove roditelje, pa je njegov brat David odlučio pobjeći od Fijuka. Aman i David su krenuli pješke prema nekoj Evropi jer su čuli da Evropa prima svakoga i da u Evropi Fijuk nikada ne dolazi. Aman i David su mnogo mnogo hodali, a David je često nosio Amanu u svom naručju. Na kraju veoma drugog puta, oni su stigli u Evropu, a neki bijeli ljudi su nam dali hranu i

odjeću zbog čega je David bio veoma sretan. On je stalno govorio da su pobjegli od Fijuka, te kako je u zemlji u kojoj su tada bili, nekada davno živio Fijuk i to skoro četiri godine, ali da se Fijuk nikada više neće vratiti jer sada postoji samo Mir a on je dobar. Nakon zemlje koja se zove Balkan, krenuli su prema gradu Merlinu, i niko ih nije sputavao, svi su im davali hranu i mnogo slatkiša, a neka plava teta je nudila smještaj u zemlji gdje je Merlin glavni grad. Na kraju su stigli u Merlin, a Davidu je neki bijeli čovjek ponudio posao, bio je presretan. David je Amanu kupio mnogo igračka, kupio mu je i loptu i knjiga, i autića i... svašta mu je kupio. Zatim je Aman krenuo u vrtić, tamo je bilo mnogo djece raznih boja kože i raznih imena i Aman se družio sa svima jer David kaže da boja nije bitna već samo srce, a jedino Fijuk nema srce, zato Aman samo Fijuka ne voli, sve ostale voli. Aman i David su bili mnogo mnogo sretni, a Fijuk ih nikada nije pronašao, u stvari Fijuk je prosto nestao pa su svi ljudi bili sretni, a Mir je živio u svakoj zemlji. Gotovoo.

Zara, ti plačeš?

– Ne, voljeni moj, dobro sam ja. Nikada nisam čula ljepšu bajku, ipak ima nešto ljepše od ljubavi, a to je sreća, i sloboda, i mir. Spavaj jedini moj...

Velid Bajramović

STARE CIPELE

– Hej, pogledaj u onog dede kako su cipele stare, a odijelo novo!

Zašto i cipele ne kupi nove?

– Tišeeeee!

One stare cipele je skinuo sa ubijenog sina u logoru Omarska, u Prijedoru, 1992. godine, za uspomenu. Uvijek ih nosi. To je sve što ima od njega.

Arnela Fazlić

BIĆE OLOVKE

Po teškoj sparini dovukoh se do kolodvora jednog gradića, osjetih snažnu glad i sjedoh nešto da pojedem. Konobar je bio pričljiv i na momente dosadan jer je uporno želio saznati nešto o meni, iako sam ja još istrajanije davao znak da nisam zainteresovan. Vidjeh na njemu da mu je to privremeni posao. Nije imao dva prednja zuba zbog čega je izazivao gadljivost, ali bi se zastidio i tako izazvao sažaljenje i prihvaćanje. Brada nije pratila njegove linije lica zbog čega zaključih da je sa takvom bradom želio nekome sličiti. Govorio je nerazumljivo, odnosno, šušnjao jer nije otvarao usta nego bi ih stiskao i glas nije mogao da mu se oslobodi. Morao sam onako gladan uložiti silan napor da ga barem nešto razumijem.

Samo sam se htio okrijepiti jelom i pićem nakon zamornog putovanja i odgovarao sam mu odsječeno. Nakon odveć nepristojnog insistiranja na razgovor rekoh da sam pisac.

– „Ih, koliko sam ja do sad mogao napisati knjiga, i knjiga.“ – bacao je rukom iza ramena.

– „Trebao si.“ – rekoh kratko. Nisam podnosio kad ljudi pisanje smatraju besposličarenjem koje može svako ko je naučio slova u našim školama. Ali vidjeh da je sam naziv moga zanimanja izazvao u njemu misao o životu, iako on toga nije bio svjestan, čak štaviše možda je to bio jedan od onih njemu rijetkih momenata kad bi zastao i zamislio se nad svojom životnom pričom.

– „Znaš šta bih ja sve napisao. A žao mi je što nisam važne stvari napisao kad su bile, a sad je kasno, prošlo je više od trideset godina.“ – rekao je to tihim, drhtavim glasom sa zamišljenim tužnim pogledom, tako me ponovno izazvao i ipak nastavih govoriti s njim iako i dalje suzdržano i kratko.

– „Napisao si ti njih i bez svoje volje. Trideset i više se samo do sebe napisalo!“ – rekoh mu da bih ga naveo na razmišljanje o samom postojanju. – „Nego, samo je pitanje čitaš li ti to?!“ – još ga upitah ozbiljno.

– „E još mi to treba da čitam!“ – dobaci mi i pobježe od mene, i to tako da

je izgledalo kao da sam ja njemu dosadivao.

Donio mi je jelo i konačno me ostavio na miru. Tako je to sa čitanjem i pisanjem, mislim se, oduvijek raskošna povlastica individue, i tada se slatko nas-
mijah, nama, modernim reformatorima.

Сања Клисарић

ПОХЛЕПА

Један веома измршавео човек упалих очију сувог погледа у одећи умирућег тупо је гледао у доктора. Поред њега на глатком болничком сточићу стајао је златни сат који се цаклео необичним сјајем. Јадни човек више није могао да га носи на руци. На симсу, у саксији боје земље, са унутрашње стране прозора тихо је расла једна стидљива љубичица.

– Сада више не можете самостално да дишете.

– Не, не могу. Убио ме посао.

– Жао ми је. Само, није ми јасно због чега сте толико радили?

– Морао сам. Желео сам да обезбедим породицу. Да имају и оно што ја нисам имао. Пуно сам радио. Пуно. Ја сам добар човек.

– Разумем. Али, није ми јасно због чега сте затровали и пресушили изворе воде?

– Ах, то. Морао сам да их користим за хлађење машина и рад у својим фабрикама.

– Аха, разумем. А зашто сте посекали сву шуму коју сте наследили, баш сву Вашу дедовину?

– А, то. Па, да бих саградио те фабрике. Шта ће човек, мора од нечега да живи. Није могло другачије.

– Аха. Па, јесте ли пуно зарађивали од тих Ваших фабрика?

– Јесам, како не! Видите ли овај мој златни сат? Он вреди више него цела ова болница!

– Видим. Веома је скупоцен. Ипак, вреди ли толико да можете да вратите своје оштећено здравље?

– А, то ипак не.

– Није моје да питам, али, ипак, ако не замерите, шта сте на крају добили осим новца и болести?

– Докторе, молим Вас, ставите ми ипак, мој златни сат назад на руку.

Доктор погледа пацијента и лаганим покретима испуни му жељу. Златни сат настави да откуцава стало време умирућег.

Jasminka Janeš

NETKO ĆE DRUGI

Otkad sam zašla u respektabilne godine odlazak tramvajem od točke A do točke B zna se pretvoriti u pravu pustolovinu. Vjerojatnost da ću izaći na pravoj stanici obrnuto proporcionalna je ozbiljnosti teme o kojoj razmišljam. Ako samo sjedim i gledam kroz prozor gotovo je sigurno da ću izaći na željenoj postaji.

Četvrtak je. Četvrtkom idem na thai chi u Maksimir. Pazim na izlazak jer obično kasnim. A i postalo je prilično zahtjevno naći ih, jer stalno mijenjaju lokaciju i ako ne stignem na vrijeme moj tai chi se pretvori u trčkanje maksimirskim livadama i traženje grupe.

Evo me na pločniku točno preko puta ulaza u park. Dan je divan.

Prema meni trči hrpa ljudi. E svašta. Tu je stadion, ogromna livada za vježbanje pored stadiona sa stazama za trčanje, park Maksimir, a oni trče pločnikom.

Prethodnik je odmaknuo nekih desetak metara, ali koliko vidim ulaže znatno više energije nego ostatak ekipe. Oni trče nekako kao vojska, futuristička, robotika. Odmjereno i sigurno.

Pomaknem se u stranu da im ne smetam, podignem pogled i smrznem se. Ono što sam ugledala bio je strah. Ogromne prestrašene oči. Milosti Božja, oni ne trče s njim, nego za njim. Kad su me napokon obišli vidim da trče preko ceste izbjegavajući automobile. I svakom sekundom smanjujući razdaljinu.

S ono malo mozga koji još nije podlegao panici počnem kopati po ruksaku tražeći mobitel. Ne znam zašto. Nikad ne nosim mobitel kad idem na vježbanje.

Stigli su ga. Već prvi udarac ga je bacio na pločnik. Udaraju ga nogama. On pokušava zaštititi glavu, ali onda ga dignu pa nastave šakama, dok opet ne padne.

Kopam po ruksaku. Suze mi zamućuju vid. Prestanite, prestanite životinje, vrištim u sebi.

Nešto se dogodilo. Vidim da su mu ruke pale pored tijela, više se ne brani. Glava mu leži pod čudnim kutom. Ma nije... samo se onesvijestio. Zovite hitnu. Vrištim. Ne znam zašto me nitko ne čuje.

Zvijeri uzimaju njegovu torbu s laptopom i onim laganim, sigurnim trkom zamiču u Bukovačku.

On leži na pločniku. Sam. Dvadeset i nešto sitno. Potpuno sam.

Ispred mene se otvaraju vrata tramvaja broj 7. Idem kući.

O ne, trebala sam prijeći cestu da bih išla kući, sad idem u Dubravu. Ali da sam prešla cestu... Ne, ne mogu ja to, netko će drugi.

Bratimir Petrović

ŽIVOT

Dugo je maštao o tome. Možda od samog venčanja. Dobro, ne baš od samog venčanja ali nedugo nakon toga. Zamišljao je da je ponovo slobodan. Da mu ona ne govori šta treba da radi, kada treba da se vrati kući i kuda da ide. Želeo je da ima opet svoje vreme, vreme koje neće deliti ni sa kim. Doduše, nije da mu nije bilo lepo sa njom. Ali opet. Dani su prolazili, prolazile su godine i decenije. Razmišljanje o slobodi, kako je on to umeo u sebi da kaže, uvek je bilo tu. Ne sa istim intenzitetom ali tu, nekada u svesti, nekada u podsvesti. Ta misao mu je omogućavala da opstane, računao je možda ću baš od sutra biti ponovo slobodan. Nije on želeo da ona nestane, ne fizički. Nije joj priželjkivao smrt daleko od toga. Nije je on ni mrzeo, nemojte pogrešno da shvatite. Ne. On je samo sanjao svoju slobodu. I taman kada je počeo da zaboravlja svoje snove, što zbog starosti a što zbog postepenog gubitka pamćenja, ona je nestala. Nije znao da li ga je napustila i negde srećno živi, kako je uvek govorila da će učiniti, ili joj se desilo nešto a da njeno telo nisu našli. Jednostavno je nije bilo. Probudio se tog jutra kao što je to obično činio ali nje nije bilo. Nije je tražio odmah, računao je pojaviće se. Ali nje i dalje nije bilo.

Dok je postavljao tanjir za ručak stavio je i za nju. Sipao joj je supu, da joj ne bude vrela, kao što je uvek radio. Kasnije je ispraznio tanjir i oprao sudove. Uveče je legao na svoju polovinu kreveta. Pokrio se samo svojom polovinom jorgana. Drugu je ostavio za nju. Ali nje nije bilo. Sutra i narednih dana činio je isto, očekujući da će se ona pojaviti. Sa svojom slobodom, koju je tako dugo čekao, nije znao šta da radi. Gde da ide, šta sada pitao se. Išao je do prodavnice i brzo se vraćao. Šta ako ona u međuvremenu dođe, a njega nema. Kada bi se vratio gledao je raspored stvari u kući kako je ostavio, nebi li primetio i najmanju promenu, nadajući se da je ona bila u međuvremenu i opet otišla i da će možda ponovo doći.

Sve više je zamišljao kako je ona tu, kako ispijaju jutarnju kafu, kako mu govori da nije nešto dobro uradio, kako se ljuti na njega. I tada bi mu zaigrao osmeh na licu a zatim bi niz obraz počele da se kotrljaju suze, jedna za drugom. Obrisao je suze što je brže mogao, ne želeći da ga ona, ako baš sada naiđe, zatekne tužnog.

Suzana Kulja

ROĐENDANSKA PROSLAVA

Novembar je osvajao grad. Krovovi zgrada lagano su tonuli u mrak dok je jesenja izmaglica terala i ono malo prolaznika da se upute kućama.

Senka je kliznula iz parka krećući se brzo, gotovo trčeći. Uprkos sportskoj odeći i kapuljači navučenoj na glavu, po oblinama se videlo da je u pitanju devojka. Biralala je mračnije delove ulica, kao da se krije od nekoga. Naglo skrenuvši u uličicu koja je vodila ka periferiji, sudarila se sa starijim gospodinom.

Čovek je u ruci nosio poveći, starinski kišobran, kojim ju je zakačio za rukav jakne. Na sebi je imao tamni mantil i šešir. Gledala ga je sa nevericom, krupnim svetlim očima. Izgledao je kao da je izronio iz prošlog veka.

– Oprostite molim vas, prvi je progovorio, ovaj moj kišobran je baš nezgodan.

– U redu je, promucala je, želeći da se što pre izgubi.

Ulica je bila uska i morala je da sačeka da joj se čovek skloni s puta. Međutim, njemu to kao da nije padalo na pamet.

– A kuda vi tako jurite, mlada damo? I to po ovakvom vremenu.

– Izašla sam da udahnem malo vazduha, kao i Vi verovatno.

Njena želja da se što pre dokopa kreveta, bledela je, ustupajući mesto radoznalosti i neobičnoj prijatnosti koju je osećala u društvu nepoznatog čoveka.

– U tom slučaju, učinite mi zadovoljstvo – osmehnuo se pružajući joj ruku savijenu u laktu. - Prošetajmo.

Kao hipnotisana, devojka je uhvatila starca pod ruku i krenula sa njim. Nije razmišljala kuda je vodi. Prestala je da misli i o jutrošnjoj svađi sa majkom, još jednoj u nizu, kao i o ocu sa kojim nije razgovarala već godinu dana. Bilo je tako jednostavno prepustiti se ovom nepoznatom čoveku i slediti njegov tih, umirujući glas.

Hodali su sporo, toliko da joj se na trenutke činilo da stoje u mestu. Njena stopala u belim patikama i njegova u crnim razgaženim cipelama otkrivala su ovu nepoznatu ulicu. Trotoar je svetlucao pod bledom uličnom rasvetom, vlažan od sitne kiše koja je počela da pada. Pusta ulica pružala se pred njima zavodnički, predajući im se potpuno, ne tražeći ništa zauzvrat.

– Hoćemo li da upotrebimo taj kišobran? – Devojka je prekinula tišinu. Da li me vodite na neko određeno mesto? Ko ste Vi?

– Previše pitanja mlada damo. Na jedno ću Vam ipak odgovoriti. Vodim Vas

na rođendansku proslavu.

– Kakvu sad rođendansku proslavu? Kome je rođendan? Da nije Vama, možda?

– Bravo, draga moja! Pogodili ste. Danas mi je rođendan.

Kiša je padala sve jače, i devojci je postalo hladno. Osetila je kako cvokoće. Tada je ustala da uzme još jedno ćebe. Mora da sam zato i sanjala onu kišu, pomislila je i ponovo se stresla. Huh! Kakav san! Možda bih mogla da se javim tati sutra, pomislila je, smeštajući se ponovo u postelju tražeći telefon da proveri koliko je sati. Uključila ga je i ugledavši datum, ostala bez daha. Bio je sedmi novembar, rođendan njenog oca.

Mirza Herco

MEŠAN HASIBIN

Čudni su putevi ljudske pakosti. Ne znam što napisah ljudske, jer nisam još čuo za pakosnu životinju ili biljku. Ne može gledati kada je nekome dobro, ni nečiju ljubav i tražit će da pokvari i pomuti ono malo ljepote koje poneko uspije osvojiti. Nekad se čini da je moramo ukrasti iz svakodnevnice, rekao bih čak i trivijalne, ispunjene egzistencijalnim obavezama: školovanje, zaposlenje, porodica, krediti, računi...

Magičan krug, nema šta, zatrovan objavama svojih (fiktionalnih) prijatelja na društvanim mrežama za koje ne znaš zašto su tu, jer dijeljenje selektivnih prikaza svog života i, između ostalog, svojih uspjeha nije ništa drugo do bildanje ega lajkovima i ekspresivnim znacima i pakost prema drugim, manje sretnim od nas koji smo objavili fotografiju s našeg divnog radnog mjesta, a koja otkriva svu veličinu našeg uspjeha. A tek označavanje na ljetovalištima, zimovalištima, u restoranima, hotelima... Nek' crknu svi od zavisti.

Nego, ovu priču želim prenijeti:

Priča meni Fahro, kolega i prijatelj, da je u njegovom rodnom, vlaseničkom, kraju živio jedan Mešan koji je bio, i kao što se voli reći, ludo zaljubljen u Hasibu, djevojku iz susjednog sela. Na njegovu sreću i ona se zaljubila u njega, pa su proašikovali. Takva ljubav kao njihova je čak postala i legendarna u njihovom kraju.

Uzeše se i Bog im dade sretan brak i dvije kćeri, a ljudi su gledali kako on ugađa i suprugi i kćerima. Gledaše ga kako pere ćilime, kako pere prozore zajedno sa Hasibom, kako suraju krompir i ostale domaćinske obaveze. Komšinice su skoro svisnule od muke gledajući njegovu pažnju, zlurado komentarišući: „Mora da joj je zlatna!“

Međutim, ljudi pomisliše da su konačno našli njegovu slabu tačku, to jest da su našli nekog koga Mešan voli više od Hasibe. Ljudi k'o ljudi, jedan od lokalnih šereta se dosjeti kako da Mešanovu ljubav barem malko svede u mjere običnih ljudi, pa ga priupita: „Voliš li ti, Mešane, više kćeri od svoje Hasibe?“

On se duboko zamisli i, onako prostodušan, dade mu odgovor: „Kako god da okreneš, važnija mi je fabrika od proizvoda!“

Jasmina Dimitrijević

SUZE POKAJANJA

Pod teretom prepunih kesa, Nela je izašla iz marketa. Ljuta na sebe, polglasno je mrmljala, jer nije uspela da nađe bliže mesto marketu da se parkira. U to vreme bila je velika gužva po gradu, jer su se mnogi vraćali sa posla i to vreme koristili za kupovinu.

Tako je i ona to uradila, kajući se što je izabrala pogrešno vreme za kupovini kada se svi vraćaju sa posla i kada su najveće gužve po marketima. Pokajala što to nije ostavila za večernje sate. Ali, danas je imala naporan dan na poslu, pa je jedva čekala da sve to završi i ode kući. Opustiće se u kadi punoj tople vode a onda sesti na terasu sa velikom šoljom kafe.

Proklinjala je svoje visoke potpetice, jer se jedva kretala sa njima i teškim kesama. Stigla je do kola i dok je otključavala vrata od auta jedna kesa joj je pala i sadržaj se prosuo. Sočno psujući, počela je da sakuplja stvari.

Dok je tako savijena sakupljala prosute namirnice, ni od kuda se kraj nje stvorio stari čovek sa malim dečakom. Bili su u pocepanom odelu, a dečak je na nogama verovatno nosio cipele svoga dede. Samo ih je besno pogledala i ušla u auto.

– Imate li nešto da nam date? Nemam šta unuku da dam da jede! – čovek je nesigurno pitao, od stida gledajući u zemlju.

– Samo ste mi još vi trebali danas! – odbrusila je Nela i upalila auto.

Čovek je pogledao, uhvatio dečaka za ruku i krenuo niz ulicu.

U retrovizoru Nela ih je gledala. Dečak je jedva hodao u onim velikim cipelama. Videlo se da je neuhranjen. Zastali su kraj kontejnera i počeli da čeprkaju po njemu. Sigurno su tražili nešto od hrane.

Neli su suze počele da teku niz lice. Izašla je iz kola, izula cipele i dohvatila pune kese sa sedišta. Počela je da trči ka njima. Zadihana je dotrčala do njih.

– Evo izvoli. Imaćete za nekoliko dana.

Starac je začuđeno gledao. Počeo je da se zahvaljuje, a i njemu su kao i Neli suze krenule.

– Evo uzmi ovo i kupi mu patike.

Dala je čoveku novac, okrenula se i onako bosa došla do auta. Nije više bila umorna. Nasmejana je sela u auto i krenula kući. Kupovinu će ipak obaviti u večernjim satima.

**IZABRANA
PROZA**

Velid Bajramović

ČETIRI PITANJA UZ SOK OD RUŽE ĐULBEŠEĆERKE

On bi se još zabavljao sa svojom djevojkom da ga buduća punica nije uvukla u kuću da mu postavi nekoliko pitanja. Servirajući mu, u velikoj čaši, jako zaslađeni sok od ruže đulbešećerke, kojeg jedino nije volio, počela je sa, na prvi dojam, bezazlenim pitanjima:

– Kako ide zabavljanje sa mojom kćerkom?

– Dobro.

– Je li to ozbiljna veza ili se ‘nako vodate?

– Ozbiljna veza.

– Pa, je li se to vi mislite vjenčavati?

– Mislimo.

– Kad? – sijejvnu neočekivano pitanje buduće punice, dok mu se unosila u lice.

– U drugu subotu – odgovori prestrašeno on.

Pa, mogao si nam to reći i ranije – povika buduća punica i otpoče sa pozivanjem rodbine telefonom, kako bi im javila radosnu vijest.

– Nisam ni ja do sad znao – reče mladoženja sebi u njedra.

Više ga niko nije ni slušao.

ŠTO JE BILO JEDNOM, NEKA BUDE OPET

„Te su me noći probudili neobični zvuci. Odmah sam pomislio da su vukovi unatoč silnim preprekama uspjeli provaliti u staju. Strahovao sam za Šiška, nestašno janješce koje mi je poklonio djed pa sam odlučio skupiti hrabrost i pogledati kroz prozor. No, zvuk užurbanih koraka natjera me da se vratim u postelju. U sobi je vladao mrkli mrak, ali mi se silueta učini nekako poznatom. Bila je to Tilda, moja starija sestra. Noćni je povjetarac tjerao sive oblake, a blijedožuti srp povremeno bi obasjao sobu. Tilda je izgledala posve neprepoznatljivo. Njezina kosa tamna i meka poput svile izgledala je kao da lebdi, a stas koji je krasio njezinu pojavu doimao se vitkijim nego inače. Činilo se kao da me nije opazila pa sam s oprezom promatrao njezine nimalo uobičajene kretnje. Hodala je tamo-amo, neprestano pokušavajući ukrotiti neposlušnu kosu. Primijetio sam da joj niz obraze curi hladan znoj. A zatim se na vratima pojavila majka. Gotovo izbezumljeno gledala je svoju kći dok joj je stara petrolejka podrhtavala u ruci. Prišla joj je pažljivo i nježno je uhvatila za ruku. Ono što je Tilda učinila u tome trenutku zapečatilo je njezinu sudbinu, ali i živote svih nas. Gotovo nezemaljskom snagom odgurnula je majku ustranu i izjurila van. Majka je nekako uspjela ublažiti pad, ali izraz koji joj je ostao na licu nikada nisam izbacio iz glave. Pri njezinu padu plamen je snažno buknuo iz petrolejke, zahvativši stare plahte i trošno drvo. Nepomično sam promatrao kako plamen guta sve pred sobom. Nedugo nakon toga u sobu su uletjeli otac i braća, noseći vrčeve s vodom. Sljedeće čega se sjećam bio je razgovor mojih roditelja i seoskoga svećenika koji je tvrdio da će Tildu i cijelo selo uskoro osloboditi velikog prokletstva i patnje.

Gledao sam je ravno u oči dok je gorjela na lomači. Seljani su vikali da smrt jedne vještice nije ništa doli spas i oslobođenje drugih. U njezinim je očima buktio plamen. Ali plamen života. A taj plamen ugasio se zbog straha, neznanja i zavisti“, završio je djed brišući suze koje su mu kapale na prašnjavu fotografiju voljene sestre Tilde.

Djedu je na toj lomači izgorio oslonac i najbolji prijatelj. Kazao mi je da nikada nije oprostio roditeljima što nisu pokušali spriječiti smrt svoje kćeri, njegove sestre i djevojke koja je ljubaznošću, oštromnošću i ljepotom sa svojih sedamnaest godina ostavila više traga nego što će mnogi za cijeli život.

– Jesi li doista vjerovao da je Tilda vještica ? – upitao sam djeda pomalo nesigurno.

– Vještica, iznimna osoba ili jednostavno djevojka koju je rijetka bolest uzela pod svoje bila je sasvim dovoljna da je se osudi na smrt; jer zapamti da ništa u čovjeku ne izaziva strah kao ono što mu je nepoznato.

Pogledao sam na sat i shvatio da ću zakasniti prvi dan škole. Dok sam jurio prema svojoj klupi, oborio sam knjige s nastavnicih stola. Jedan mi je naslov posebno probudio znatiželju.

„Tvoja je ako je želiš“, nježno mi je šapnuo ženski glas, promatrajući zagonetno knjigu *Drevne vještice i njihova smrt*. Podignuo sam glavu začuđeno i ugledao ženski lik s knjigama koje sam maločas oborio.

„Ja sam Tilda. I tvoja sam nova nastavnica.“

Nada Vukašinić

NEVIDLJIVOST

– Dobro jutro! – Čujem samo glas, mislim ženski. Gledamo u pod maloga lifta.

Vidim, žena je mojih godina. Zakopčala je samo prva dva gumba kaputa i ima lagane cipele, a vani je mraz. Sigurno putuje autom na posao.

Dižemo pogled, odbrojavamo katove. Još je daleko prizemlje.

Kažu nije dobro kad stranac suviše ulazi u tvoj prostor, a sada je distanca i propisana mjera u pandemiji.

A nije niti pristojno unositi se nekome u lice, pretraživati bore i podočnjake.

Ali što ćemo s liftovima? Koliko se nepoznatih ljudi dodiruje tijelom u uskom prostoru? Duge su minute šutnje pa ravnodušno gledaju u crveno svjetlo displeja kao da će u brojevima otkriti važnu informaciju.

Vrpoljim se i skidam nevidljive mrvice s kaputa. Izbjegavam susret očima. Spuštam bradu u ovratnik kaputa, a rukama pretražujem prazne džepove. Gužvam spasonosni slip neke kartice.

Konačno spasonosno prizemlje! Prva hvatam vrata lifta i duboko udahnem jutarnju vlagu i mrak.

– Doviđenja ! – istovremeno veselo dobacimo jedna drugoj lopticu pozdrava.

Još samo jedna vrata i slobodne smo. Ne moramo više ništa. Možemo opet biti jedna drugoj nevidljive. A kad bih se slučajno poskliznula, ona može mirno produžiti do svoga auta. Ništa ju ne obvezuje.

Propustile smo priliku nasmiješiti se jedna drugoj, pomaknuti zid i izbrisati oštru crtu koja dijeli ono iznutra, od onoga vani.

Соња Сте Лазовић

ОТВОРИО ЈЕ...

Јутро је одавно откључало авлију промрзлом сунцу, када су надамак пијаце у далеком граду Зори одузели сву шверцовану робу са импровизоване тезге и стрпали је у марицу. Те бурне, 1992. године, оптужили су је за шверц девиза.

Седећи на клупи у полициској станици штитила се непрекидним сузама.

У мрежи увреда скупљала јој се бол... Говорила је у себи: „Мораш да издржиш, трпи.“

Црвени печати по лицу, отечене очи, заплитала је језиком... Блентаво је гледала у своје зарозане чарапе са испуштеном петљом, нос је брисала рукавом развученог џемпера.

Насупрот ње седио је разјарених ноздрва инспектор и лупкао нервозно врховима прстију по столу... Надајући се сажалењу, Зора је само нејасно уз јецаје мрмљала: „Не знам” и „Нисам.“

На прозору иза инспекторових леђа извирио је дечак са насмејаним црним очима, лелујав као од воде... Те дечје очи гледају њу, те очи гледа она. Више не чује речи, само дуг писак у ушима, пулсирање бубне опне, обамрлост пуне жеље и чудно усхићење... Пустили су је после седамнаест сати испитивања.

Надомак станице приближавајући се својим колима извукла је испод језика сакривену, пажљиво склопљену новчаницу од хиљаду марака...

То је само трећина, колико јој је потребно за још један покушај вантелесне оплодње, ако јој Свевидећи отвори врата своје авлије...

Petar Radovanov

DŽEPAROŠ

Ista gužva kao i prethodnih godina. Ljudi se tiskaju u opštem metežu dok prolaze pored tezgi prepunih kineskih igračaka, suvenira, išaranih flaša, balona i gomile raznih „mamipara“. Jedan od prodavaca je uspeo da namontira minijaturni lunapark-vozić na 12 kvadratnih metara prostora. Iritantni glas je ponavljao: „Idemo narode, karike na marike, ko nabije taj dobije, idemo!...“ Zvuci pištaljki, glasni povici i poneki prasak petarde parali su glasan žamor posetilaca. Kasno popodne, seoska slava.

Upalila se rasveta. Počela je da sipi hladna novembarska kiša. Glavna ulica se odjednom ispunila raznobojnim kišobranima. Stalno sam pomerao glavu levo-desno, da mi neki od njih ne izbije oko. Sve ovo sam mogao izbeći da nisam poželeo kretoš halvu. Napokon sam prišao tezgi na kojoj su prodavali slatkiše i stao u red. Po kapuljači me je lupkalo šareno licidersko srce. Uporna kiša je padala sve jače. Osetio sam lagani dodir i pomeranje jakne u predelu desnog džepa. Novčanik! Istog momenta sam pogledao dole i ugledao nisku priliku kako se hitro provlači između zbijenih tela. E nećeš, pomislih i dadoh se u poteru. Nisam vikao. Džeparoš se nije osvrtao, bio je siguran u sebe. Provlačio sam se za njim na rastojanju od 3-4 metra. Posle par minuta, izašao je iz gužve i skrenuo u poprečnu ulicu. Pustio sam ga da malo odmakne i krenuo za njim. Zamakao je u jednu mračnu kapiju. Za nekoliko sekundi i ja sam se našao tu. Na stepenicama je sedela promrzla, mlada Romkinja. Dojila je dete. Moja senka je pala preko njih troje. Mali džeparoš je u desnoj ruci držao moj novčanik, a levu u kojoj je bila hiljadarke pružio je ka njoj. Ostala je tako pružena da lebdi u vazduhu kao zamrznuta. Niz musavo lice mu se slivala kiša. Nekoliko trenutaka stajali smo skamenjeni i bez daha. Gledali su me netremice. Polako sam pružio ruku i uzeo novčanik.

Kiša je odlučila da nas potopi. Svetina se brzo razišla. Prodavci su počeli da se pakuju. Nisam više imao volje da se zadržavam. Vratio sam se kući pokisao, bez kretoša i bez hiljadarke.

Јовица Ђурђић

ЛЕПТИР

Ана лежи на леђима у трави и гледа звезде, латице неба. Руке су јој раширене, а лева нога мало савијена у колону. Њена равна коса просута је по зељи као свила. С десног рамена смакнута бретела открива изазовну унутрашњост према подигнутим грудима. Млад месец смеши јој се из прикрајка, између тамнозелених крошњи и крова куће. Једна распевана птица, коју не види, као да је и сама срећна као она.

Лево од ње, у тамнољубичастој измаглици, протеже се мирно море. Тихи звуци таласа заплускују пешчану обалу. Млака пенаста вода мами је да заплива. Али остаје да лежи. Небески кишобран изнад ње испуњен је светлцавим чиодама које дишу руменим сјајем и то је оно што је привлачи да тако занесено утапа поглед у то огромно зажарено пространство.

Ана има необјашњив разлог за такво задовољство, опуштеност и мирноћу; једноставно је срећна. Због младости, због топле ноћи која је заплускује. А сем тога, она је сама, што воли, и тако мајушна у том пространству које је окружује.

У једном тренутку, када се потпуно преда земљиној тежи, замало осећа неку снагу која жели да је подигне у висине. Побоја се тог осећаја, али и пожелеле да се то деси. Кад би могло, помисли, да ме овако у полусну, тај неко или нешта понесе горе и да ме љуљуска док сасвим не усним.

Ана не зна да је неко гледа прикривен иза завесе. И да је тај неко толико заљубљен у њу, да би све дао да је привине уза се и спусти један пољубац на њене усне. И Ана га можда не би одбила кад би знала. Али, тај неко нема храбрости да јој то каже, јер сваки пут пред њеном лепотом остаје без речи и сметен, док му се смеши зацакљених очију. Он и даље стоји крај полуотвореног прозора и гледа је тако крхку те сањиве вечери, молећи Бога да то потраје што дуже. Моли се да никакв шум не прекине њено сањарење, ни ветар, ни птица, ни вечерње звоно...

А када Ану, ипак, савлада сан и утоне у други свет, он, тај неко, претвара се у лептира и сасвим нечујно спушта на њено раме, остајући тако дуго нем и загледан у уснуло издужено лице, не усуђујући се ни да дише.

NEDA I KRADLJIVAC MAŠTE

Ono što devojčicu Nedu razlikuje od drugih Neda na svetu jeste njena mašta. Neda je uz pomoć mašte obišla svet, pročitala sve bajke sveta, pomazila slona, igrala se sa lavom, posetila vile, daleka kraljevstva, letela na metli, u balonu i izgubila staklenu cipelicu više puta.

Neda je devojčica koja je čitajući knjige uspeła da oživi svaku pročitānu priču, da se poigra sa glavnim junacima i osmisli novi kraj. Neda je devojčica koja je do pre par dana znala da tokom kišovitih dana maštom otputuje na more i da ceo dan provede na plaži. Ona je devojčica koja je uspevala da svoju haljinu maštom pretvori u balsku. I tako je bilo sve do pre par dana, do jednog kišovitog četvrtka, kada je Neda sasvim iznenada prestala da mašta.

Tog kišovitog četvrtka Neda se probudila i plakala celo jutro što je kiša, jer ne može da obuje svoje baletanke. Njeni roditelji su se bili našli u čudu, jer bi Neda ranije uvek izmaštala da je sunce, a od čizmi da su baletanke. Tog četvrtka za ručak nije želela da jede grašak. Do tog dana gotovo uvek je znala da mašta da je poput one princeze koja spava na grašku i da ga slasno jede.

Uveče je Neda pustila mamu da joj pročita priču pred spavanje, bez izmenjenog kraja. Njena mama je par puta pitala Nedu kako bi ona volela da se priča završi, a Neda je mrzovoljno odgovarala da kraj svake priče je takav kakav jeste. Tu noć je odmah nakon pročitane priče, ugasila svetlo i okrenula se da spava. To je bilo prvo veče da nije pitala koliko nečega ima na svetu. Do te večeri se svaki Nedin dan završavao tako što se raspitivala za broj planeta, kontinenata, stanovnika nekog grada, pandi na svetu, vrste slonova. Šta je bilo posredi niko nije mogao da pretpostavi.

Petak je protekao nalik četvrtku. Neda je bila mrzovoljna ceo dan. U jednom trenutku je Nedin tata primetio da se Neda zagledala kroz prozor i da gleda u pravcu parka ispred kuće. Ponadao se da ponovo mašta. Međutim, Neda je stidljivo posmatrala dečaka iz komšiluka kako se igra u parku. Neda ga je često u poslednje vreme sretala u parku, jednom i u bioskopu, ali najčešće tako što ga gleda kroz prozor. On se nedavno doselio, nije znala njegovo ime, ali je znala da jedna Lola često sa njim provodi vreme u parku. Uvek kada bi Lola došla u park, Neda bi nakukla zavesu i sklonila se od prozora.

Kako su dani prolazili, Neda je sve više vremena provodila gledajući kroz prozor u park i čekajući dečaka da se pojavi, a sve manje maštajući. Više nije

putovala svetom, mazila slonove i družila se sa princezama. Kada bi na trenutak uspevala da mašta, uvek bi joj pred očima bio dečak iz parka prerušen u gusara, princa, super heroja. Jedne subote Neda je izašla sa mamom u park, a u susret je išao dečak. Neda ga je stidljivo pogledala i osmehnula se. Njenoj mami je postalo jasno ko je Nedin kradljivac mašte.

Milunka Popović

SAN

Sanjala sam noćas, pred zoru – Majku...
San je ličio na javu...
Čekala sam je srećna ispred naše stare kuće da je vodim k sebi.
Nije došla...

Probudili su me komšijini petlovi.
Obuzela me tuga što mi Mati više nikada neće doći.

Moja sobica u staroj kući deli zid sa kujnom. Osluškivala sam čuje li se nešto iza zida.

Ništa...
Čak je i zamrzivač u predsoblju “ćutao”.

Nekada bi rano ujutru miris prženih uštipaka kao lopov nalazio prolaz kroz ključaonicu na sobnim vratima. Provlačio bi se iz kujne kroz predsoblje u moju sobu. Ponekad bih čula i cvrčanje masti kad Mati spusti u nju prvu kašiku testa.

Na astalu, čekala bi me narandžasta plastična vanglica prepuna rumenih uštipaka.

Volela sam da se onako snena i još u spavaćici ušunjam u toplu kujnu i zagnjurim lice u mamin vrat. Da osetim nežnost i toplinu njene meke bele kože. Mirisala je na uštipke.

Ruke kojima je milovala moje lice još su mirisale na mužno mlekonaše Medulje i Cvetulje.

Napolju, u sokaku u Polićima, čuo se traktor. Ustala sam da svom sinu koji još spava napravim uštipke. Da stara kuća opet zamiriše na moju Majku.

Al De Ljuta

ĆUP BLAGA

Težina mraka me pokri, a ja sletoh u prošlost. Ne u moju, već ne znam u čiju prošlost. Našao sam se u nepoznatom gadu i u neodređenom vremenu. Vreme nije prošlo, niti sadašnje, nego nešto između. Postaviše me za kadiju i dodeliše mi pomoćnika. Ja se našao u čudu. Uvedeše mi tri brata i rekoše mi da su u zavadi i treba da im delim pravdu. Najstariji brat reče:

„Pokojni otac mi je ostavio ćup blaga kao nadoknadu što smo ga, žena i ja, godinama negovali jer je bio star i nemoćan.“

„Nije tačno“ – oglasio se drugi brat – „Meni je ostavio ćup i rekao mi je gde je zakopao, kao nadoknadu što smo ga, žena i ja negovali jer ova dva brata nisu vodili računa o iznemoglom ocu.“

„Moj cenjeni kadijo, obadvojica lažu. Meni je ostavio ćup jer su oni sa svojim ženama, jedno vreme oca negovali, pa odustli. Mi smo vodili računa o njemu sve do poslednjeg dana i kao nagradu za nesebečan trud, zaveštao nam je ćup i rekao nam gde je zakopan i da ne smemo da otkrijemo tajnu pre nego što će se opokojiti.“

Našao sam se u čudu. Pogledao sam mog pomoćnika, a on kao da je pročitao moje misli pa mi šapnu te odlučih: “Sva trojica ste u pravu. Ja nemam rešenje. Nego, određenog dana, da vadimo ćup a moj pomoćnik će ga maljom razbiti a vi, braćo, zgrabite pa ko koliko može.”

Braća su bila zadovoljna mojom presudom

Tog dana sam rekao mom pomoćniku da kada zamahne maljem, neka udara tako da blago bude i na moju stranu.

Kad se ćup razbio bio je pun govana i prosulo se najviše na mojoj strani i to me probudi.

Драган Поп Драган

БИБЛИОТЕКАР

Млађи чланови библиотеке, углавном, немају недоумице кад уђу у Храм књиге. Траже оно што морају да прочитају, по програму школске лектире, а остало што их занима нађу на интернету.

Старији, они рођени пре интернет ере, који знања, мудрости и уживање у авантури читања налазе међу корицама књига, често затраже савет од библиотекара и не ретко буду збуњени, а неки и по мало увређени.

– Ја га замолио да ми препоручи неку добру песничку књигу, а он ми дао роман од петсто страна!? По некад сам се питао да ли је са нашим библиотекарком све у реду?

– Хтела сам да се после посла одмарам уз нешто што нема везе са мојом струком па сам тражила неку историјску књигу. Уз образложење да је историја људског рода попис ратова и све оно што уз ратове иде: убиства, мучења, пљачке, силовања, разарања... понудио ми је књигу, нисам добро видела наслов, Сигмунда Фројда. Окренула сам се и изашла, не узевши књигу и не казавши му довиђења.

– Тражио сам лаки љубавни роман, а добио књигу неког филозофа, нисам му упамтио име. Нисам сигуран да сам схватио ни шта је писац књиге хтео да каже, а ни шта је библиотекар хтео да каже тим својим чудним одабиром.

– Ма то се он спрдао с нама, јер је знао да и ми, наравно не пред њим, правимо вицеве на рачун његовог физичког хендикепа. Уваљивао нам је погрешне књиге, да би изигравајући будалу правио будале од нас.

Тако и неколико година након што је библиотекар отишао у пензију његове некадашње „муштерије“ препричавају шта им је све приређивао и покушавају да реше мистерију зашто је то радио и да ли је он од толико прочитаних књига „преучио“.

Има и оних који мисле да су схватили да је библиотекар читајући књиге читао не само оно што је одштампано него и оно између редова. Зато је људима кад траже неку књигу давао неку другу у којој је оно што би се могло наслутити између редова тражене књиге. Нико то не говори јавно да их чаршија не би ставила у исти кош с библиотекарком и посумњала у њихово ментално здравље.

Mirsada Aganović

BIRAM ŽIVOT

Septembar je, početak zlatne jeseni. Volim jesen, iako kažu da je siva i tmurna. Priroda je veličanstvena. Svaki list je cvijet koji govori svoju priču. List koji živi i kada pada. Ne tuguje, jer zna da će ponovo oživjeti čim grane proljeće.

Dan kao i svaki drugi, isplaniran od jutra do mraka. Ništa novo ili neobično, nešto što bi slutilo tamu i mrak.

Dok sam koračala ka velikoj zgradi, mislila sam samo kako ću što prije obaviti redovan rutinski pregled i vratiti se obavezama koje ne mogu čekati. Gomi-la ljudi je ispred ordinacije, umorni i nenaspavani čekaju svoj red. Nasreću, brzo sam čula svoje ime i prezime. Ulazim, nasmijana i sretna, što će tako brzo jedna obaveza biti iza mene.

Doktorica, mlada i lijepa, tiho i prijatno me pozdravlja. Učinilo mi se da joj je pogled zamagljen, ali sam tu misao brzo odbacila. "Sigurno je i ona umorna", kažem sebi. Udobno sam se smjestila i čekala da mi što prije kaže da je sve uredu i da idem dalje. Govorila je polako, jedva sam je čula. Kako je koju riječ izgovarala, ja sam sve teže razumjela njene riječi. Vidim je kako otvara usta, ali je više ne čujem. Čujem samo tišinu. Krik tišine koji para dušu. Polako tonem, nestajem. U nekakvoj sam rupi bez dna. Lebdim između jave i sna. Ponovo čujem isti glas. Govorim da to ne može biti istina. Ili je istina koju ja ne prihvatam. U bunilu riječi, izlazim. Bez pozdrava. Moram napolje. Nešto me guši, nemam daha.

Lutam dugim i sumornim hodnicima. Ne mogu naći izlaz. Vrtim se ukруг. Gdje god krenem, dođem na isto mjesto. I moje misli su u krugu. Začarane tamom. Zaključane najjačim katancem na svijetu. Roje se pitanja. Zašto baš ja? Zar sam toliko grešna? Bože, daj mi snage. Vrati mi dah i odagnaj ove ukradene misli, tuđe, teške i čemerne. Nekako sam se našla na ulici. Ljudi me čudno gledaju, nekako sa sažaljenjem i kao da pogledom pitaju treba li mi pomoć. Koračam polako. Olovne noge me nose pez pravca i cilja. Sve me steže. I ulica, i ljudi, i nebo. Redaju se slike moje drage djece. Njihove uplašene oči, zaleđen osmijeh i ispružene ruke. I drugi su tu. Muž, majka, braća, sestra... Ali u daljini. I oni me gledaju očima punim ljubavi i bola, straha i strepnje.

Više ništa ne moram. Sve je u momentu stalo. Nema obaveza, nema odgovornosti, nema ničega. Samo bezdan, provalija.

I onda, odjednom, prenu me dubok glas, i kao da me nečija ruka dodirnu. Čujem kako mi govori: "Sve jeste stalo, ali život nije. On ne staje tako lako. Čekaju

te draga lica i oči, plave i zelene. Još im trebaš. Još si tu.” Okrenem se, nigdje nikoga. Ali, više me ništa ne pritiska. Nebo je daleko i vedro. Sunce mi se smiješi.

Moj dah je slobodan, čak se i smiješim. Smiješe mi se ponovo zelene i plave oči. Moja snaga. Moj izvor. Moja budućnost. Krenuh sigurno i čvrsto. Odjednom znam kuda ću i šta želim. Želim život.

Tako je. Biram život i koračam hrabro svaki dan. I tako, dan po dan, mjesec po mjesec, godina po godina. Još sam tu. Sa svojom djecom i dragim licima. Iskušenja su velika i teška, ali je Božija milost veća. Kraj nije uvijek kraj, nego je početak novog života, drugačijeg. Kakvim god putevima hodimo, neko nas čuva i drži za ruku. Čuva nas i vodi ka zvijezdama. Jer kao što kaže Viktor Igo: ”Čak i najmračnija noć završi izlaskom sunca.”

Снежана Радоичић

БЕЛА ТРЕШЊА

Овде ти се родио отац. У овој соби, на овој постељи. Стара кућа није отворана годинама. Зар није тужно што никад не свратиш? Како прођеш, а да те не заболи на срцу? Ту, испод старог храстовог дрвета, и твој деда направио је своје прве кораке. Видиш тамо ону крушку? Тамо бисмо се ноћу окупљали. Тамо смо се састајали и растајали. Тамо је све почињало. Тамо се све једном завршило.

Највише ми је сметало што сам се бојала висине онда када су се сви ноћу пењали на трешњу код дома, и то белу, моју омиљену, а ја сама чекала да ми неко баци коју грану одозго. Било је тада ђака и из суседних села. Овде, ту сам чувала своје старе дневнике. Од њих је остала тек по која избледела хартија. Онда, тек после, кад ти се отац родио, прорадила је и продавница с основним потрепштинама, а у њој је радила млада Зора. Увек насмејана и ведра, лепа Зора бистрог погледа и нежног гласа. На подне смо се састајали код крушке и казивали стихове, певали песме и играли коло. Нема фотографија, нема готово никаквих опипљивих успомена, али је зато понајвише оних у срцу, које најгоре боле и лече најбоље. Врућа погача с младим кајмаком, или сир и тек убран парадајз, или чаша топлог млека и мало пекмеца од шљива. Доручак. Дечија највећа радост. Није се имало, али се лепше живело. Једва смо чекали, Боже ме опрости, да неко умре - па да се засладимо локумом. У моје време, по прстохват пекмеца, у недељи пре Божића, кад смо га једино и куповали, свакодневно се кришом узимао из подрума. Знала сам да претерам, па да ми буде мука, и тако саму себе одам. Било је као да сам јела за петоро деце, колико нас је у кући било. Једне године, на Бадњи дан, моја Јагода послуживала нас је месом. Вук нам поједе јагње исте те вечери, стиже нас све Божија казна.

Још имам ожиљак од те вечери кад сам се удала. Стари нису ни слутили, али сва деца у кући знала су да ћу те ноћи да се искрадем. Све је спавало, а све је било будно. Дођоше они, мој изабраник и брат му, по мене. Пребацих ствари преко плота, хеклане чаршаве, ноћне хаљине и везене столњаке, који чекаше, додуше - не тако дуго, на моју удају. Они прихватише, али ја се једва провукох кроз грање, сукња ми се поцепа, нога заглави и онда, нит напред, нит назад. Немадох куд. Коракнух даље, у неки нови живот. Бол који сам осетила беше нешто најслађе у животу, лепше и од белих трешања, а тако

горко. То је горчина коју сам човек изабере. Да сам још малко чекала, удали би ме за другога. У мојој кући тад попалише се светла, ал' већ беше касно. Били смо стигли до реке.

После је и Борко, мој брат, долазио код нас. Бранио му је наш отац у почетку, а после је већ и одустао. Рана на нози беше ми се инфицирала, а без потписа родитеља тад се није могло у болницу. Отац није попуштао. Никад ми није опростио што сам се удала. Умро је после годину дана, на Богојављенску ноћ, 1933. године. Мајка ми рече да је хтео да дође код нас за Светог Трифуна, да се измиримо. Бар знам да је био спреман да ми опрости, али и даље осећам бреме тог очевог тужног и разочараног погледа. Данас је ту само ожиљак да ме подсети. Нема мојих родитеља. Нема ни мог Вукашина. Нема више никог ко ће да чува ово село, да брани крушку од дрвосеча и једе белу трешњу. Ето, сине, тако се некад у нашем завичају живело. А сад? Ништа, ништа нисмо мењали, а све се променило. Село је и даље лепо, ал' шта то вреди кад нема нико да му се диви? Још Миле само има тридесетак оваца и то ти је то од живога у селу. Сећам се кад смо једном... Мораш да идеш? Добро, сине. Наврати кад моћеш.

**NAGRAĐENA
POEZIJA**

Nina Jovetić

VODA

sperite barem sa cipela
blato zemlje iz koje se vraćate
kada već
sa dlanova ne možete sprati krv onih
kojima je ta zemlja pripadala

**Prvo mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2020. godinu**

Nikica Banić

GURMAN I LASTE

Gurman je lice
koje najviše od svega
voli da jede.

Laste vole gurmane.

Zato one, lete po ceo dan,
isecaju komade od neba.

Nema onog gurmana
koji bi sve te komade mogao
da pojede do kraja života.

**Prvo mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2020. godinu**

Saira Velagić

TI I JA

Ti i ja
smo nekad bili
hrabri i uporni,
puno smo maštali
i sanjali snove
pa makar bili
i nedostižni.

Prisjeti se davnih dana,
kako smo se
protiv vremena borili,
zaustavljali kazaljke na satu,
samo da bi ukrali
koju sekundu više
za nas i naše
nedosanjane snove.

**Drugo mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2020. godinu**

Amela Mustafić

RUKE

Ruke se peru u mutnim vodama
onim koje su rastvorile kamen
i došle do tvojih prstiju.

Ruke se peru solju,
onom koja ostane kada presahnu suze
jednog djeteta.

Ruke se peru blatom
koje skidaš sa cipela svojih rođaka.

Ruke se peru teretom
kog skidaš sa leđa svojih roditelja.

Ruke se peru mrakom
u kojem si pokopao
griehove svojih prijatelja.

Ruke se peru sobom.

**Drugo mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2020. godinu**

Igor Divković

U MOME (K)RAJU

U mome (k)raju
i bukve znaju
kako Portugezi kažu – volim te,
kako Englezi kažu – ljubim te,
kako Česi – ljubavi, gdje si?

U mome (k)raju
i hrastovi znaju
kako Asteci hvale chiquite,
kako Maye svoje seniorite,
kako Inke vino i vinke.

U mome (k)raju
i breze znaju
što zimi rade Eskimi,
što ljeti Beduini sveti,
što proljeće Cigane pokreće.

**Treće mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2020. godinu**

Senadin Pupović

SREĆA

Umjesto ruža, orhideja i ljiljana
Moja majka gaji djetelinu i to onu divlju
Što samoniklo raste u vrtu
Pazi je i čuva da je ljetnje sunce ne oprži

Šta je to što je baš privlači ova trava
Umjesto raznih boja cvjetova
Na kojoj je manje pčela i leptira
I uvijek kada dođem u moje rodno mjesto
Zateknem zelenilo od djeteline
Da li tu ima još nečega sem svježine i bujnog rasta
Često se pitam
Tek shvatih u povratku
To je zbog sreće
Majka mi pronađe djetelinu sa četiri lista
I uvijek tako kad dođem kući
Isprati me pružajući mi djetelinu
Da mi se nađe za sreću.

**Treće mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2020. godinu**

Душан Мијајловић Адски

СУДЊИ ДАН

питаш ме о онима
који ће једног дана доћи
лекцију да нам читају
да нас из целоживотне коже
истерaju
построје и разброје
и поставе нам нека
неугодна питања

питаш ме
како ће све то наше душе
поднети
како ћемо без хаљина
буђелара и накита
пред њима –
још више пред нама самима
огољенима
вишом силом и истином

питаш ме
које молбене речи
покорни да им упутимо

одговор је:
треба да ћутимо... ћутимо
и ћутимо –

све смо речи и грехе потрошили

**Прво мјесто на конкурсy часописа Авлија за
најбољу необјављену пјесму у региону за 20201. годину**

Oleksandra Panfilova

MAŠTANJA

Jednog dana
Kad me više neće zanimati putovanja
Kad neću biti opterećena svojim izgledom i težinom
A ljudi me prestanu primjećivati na cesti
Još uvijek želim osjećati tvoju ruku na mom dlanu
Maziti tvoju ćelavu glavu
Mirisati slane valove mora
I brojiti zvijezde na beskrajnom nebu
A dok nisam se maknula od svakodnevne gužve
I dok nisam još tražila bore na svom licu
Zadržat ću ova maštanja negdje duboko u srcu
Dok ne dođe vrijeme da ti pričam o njima

**Prvo mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 20201. godinu**

Слободан Ж. Обрадовић

ХВАЛИМ ТЕ, БОЖЕ!

Сину Владиславу

Док још бејаш ван живота, дупло голо, тако рећи,
и ни сањат` нисам мого како ће се ствари стећи,

Ти ме створи! – чаролијом, рекло би се, о, Господе –
помешавши прах земаљски са капима свете воде;

удостојив, на тај начин, мене...непостојећега...
да постанем људско биће! – Тако рећи – ни из чега...

Па Те хвалим, о, мој Боже, што ме диже... и усрећи
да од праха земаљскога – бар тренутак – будем већи!...

П.С.

И молим Те, опрости ми, ако нисам испод неба
– нити увек, нити свугде – поступао како треба...

И мени је, ко и Теби – но, нажалост, касно – криво
то што чешће не поступах – како си Ти очекиво...

**Друго мјесто на конкурсy часописа Авлија за најбољу
необјављену пјесму у региону за 2021. годину**

Весна Радовић

КЛИЦА У ЗЕМЉИ

"Memento, homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris!"¹

Казала ми је ноћ, свјесна немоћи праха,
Упркос тмине, док се њихала љуска ораха,
Како, на пречац, нестаје крхко Биће,
Док рука Свевишњег, сакупља дјелиће!
Колико тајни крије згуснуто језгро Земље
И како заобићи подмукло подземље!

Између два камена, данима учим да легнем,
У хладне одаје Хада, гледам да побјегнем!
Упорно се склањам од сјаја свјетлости лажне,
Тамо гдје ситне жишке, никоме нису важне!
Гдје никог није брига, колико је остало до краја
И да ли негдје постоји поплочан пут до Раја!

Казала ми је ноћ, упркос милион слојева мрака,
Да дубље јаме нема, но што језемаљска рака.
Рудник камене соли, гдје свако зрно ситно,
Када га мало протресеш, умисли да је битно!
Гдје, прије но што се роди, клица у земљи бубри,
Жељно пијући воду, док је хладна смрт ђубри!

¹ Сјети се, човјече, да си прах и да ћеш се у прах вратити!

**Друго мјесто на конкурс часописа Авлија за најбољу
необјављену пјесму у региону за 2021. годину**

Mirsada Bibić-Šabotić

MOŽDA SRETNEŠ PEKIĆA

Dotičeš me svojim šezdesetogodišnjim pogledom
iz kojeg izvire prvi nevini poljubac
Ali ovog puta nema mirisa kolonjske vode,
pretočila se u miris kiseonika iz respiratora.
Gledam te...
Vidim tvoje izbljedele farmerice i onog žutog fiću
Kojeg si ukrao od oca i vozio se po ivičnjaku obale Bistrice.
Volio si Pekića i čovjeka koji je jeo smrt.
Gledam tvoje poluispucale usne
Mirišu na memlu ustajale nade.
Pokušavam da osjetim onaj davni poljubac iza Pharma apoteke
I onu tvoju nježnu ruku na svom vratu
Želim da čujem nježno škljocanje moje minduše dok je vrtiš kažiprstom...
Ipak, čujem samo tvoje teško disanje i neke strašne zvuke iz tvoje duše.
Vidim samo isprekidane crte na monitoru, vidim mrak.
Respirator se konačno odmorio od tvog zova smrti
A ti si dotakao zvijezdu vječnosti.
Možda sretneš Pekića, možda sretneš čovjeka koji je jeo smrt
Reci mu da danas smrt jede ljude.

**Treće mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavlenu pjesmu u regionu za 2021. godinu**

Minja Pješčić

NAJVAŽNIJI OPROST

Praštam ti
Za šta?
Za sve tvoje slabosti

Sve propuštene prilike
Pretjerane strahove
Neostvarene planove

Rekoh liku u ogledalu

**Treće mjesto na konkursu časopisa Avlija za najbolju
neobjavljenu pjesmu u regionu za 2021. godinu**

**IZABRANA
POEZIJA**

Перо Зубац

ДИВЧИБАРЕ, ДАВНО ЛЕТО

Зорану Радмиловићу

Треперав ветар лишће наноси
на свијена и болна плећа.
Само су привид сви наши заноси
А они су најдраже што ме на те сећа.

Сви наши заноси варке су само
а умели су да нас дигну,
из приземљуша, ту и тамо,
где нису успели да нас стигну.

Нису им успеси наши пријали
и бојали су се од нашег дара,
а ми смо у мрклом мраку сијали
као драгуљи, кућо стара!

Умели смо да видимо и невидљиво
и да чујемо речи неказане,
а кроз живот се продевали стидљиво
као зраке сунца кроз густе гране.

Да светлиш међ нама и да предњачиш
одабран си по Божјој вољи,
умео си са обичницима да се изједначиш
а сви смо знали да си најбољи.

Сада су на нас полегле године
и слажем слике у незаборава свилу,
видим те насмејаног мој Господине,
како ми сина држиш у крилу.

То лето давно које провесмо
у светој тишини, уморни од света,

претачем тихо у повесмо
то лето, најтише од свих лета.

Све мање снатрим, све се више сећам,
али мој дечак ваше разговоре памти,
топим се као славска свећа
и грејем душу на лажној ватри.

Али и сада та ме слика греје:
ти нешто причаш а Владимир се смеје.

Amina Hrnčić

MLIJEKO

Kada bih mogla pjesmom promijeniti svijet
Tako što ću opisati sve tuge ovog svijeta
I sažeti ih u jednu strofu prosječne dužine
Koju onda možeš zgužvati i gledati kako gori
Rado bih to uradila,
Ali je opće poznato da se spontano ljudsko izgaranje
Ne širi na okolinu
Stoga neću

Prvenstveno ne želim da sagorim vlastitu tugu
Koja kao i sva ostala čula
Ima svoju upozoravajuću ulogu
Prirodna je i pokreće promjenu

Ali kada bih mogla onda bi to bila pjesma o jednom djedu
Koji je od mene tražio novac za trolejbusku kartu
Jer je posljednju marku dao za mlijeko u cekeru
Koje nosi unuku
I ne može, ne može više,
Ni kilometar pješke.

Gradimir Gojer

LJETOPIS ANTICUS

Iz snene pređe šapat
Odjekuje da Tiresija
Rukama dodiruje duplje
Gdje oči bile nekad su;
Da Ahilova ruka klonula
Na štit je, a on izgovara:
U času smrtnom odijum
Šaljem na živote promašene.
Tiresijin znamen u uhu Ahilovom!

Aleksandra Ristić

DETINJSTVO U BAGDADU

U zoru me budi imamov glas.
Slap koji pada s minareta i teče niz pustinju.

Na horizontu beduini na kamilama,
ravnodušno posmatraju uzavrelu prestonicu.

U daljini, oluja deli nebo na crvenu i plavu polovinu.
Trenutak kasnije već je u gradu i puni oči, usta i kosu peskom.

Oni koji znaju da gledaju, daleko u pustinji, u jari vrelog vazduha,
spaziće veličanstveni spomenik ljubavi – Viseće vrtove.
Ostali misle da je to fatamorgana.

Dole na jugu, Vavilonski lav, video je uspon i propast civilizacije koju je čuvao.
Strepim – šta ako jednog dana, onako skrhan,
ne uspe da sačuvani ovaj grad?

Na obali reke, u vreloj tišini podneva,
negde u dubini čujem potmulu tutanj.
To Gilgameš trči za svojim nedostižnim ciljem.

Lenji Tigar ispred mene kao da je nepomičan.
Nije to bistri planinski potok što nekud bezrazložno juri.
On i njegov brat Eufrat spori su, mračnii teški – iznedrili su čovečanstvo.

Emina Džanković

DRVO I HUMKA

*“Onome kome dug život damo,
Mi mu izgled na gore izmijenimo.
Zar oni ne razumiju?”*

(Kur'an, sura Jasin, 68 ajet)

Mezarje na padini
Ispod zemljanog seoskog puta,
Usahla trava na zemlji
Posnoj
Čeka da na rukama snažnim
Prinesu namirisano mejta.
Sred mezarja vitko stablo jasena
Usamljeno,
Pod krošnjom boje purpura
Putnik čeka
Dženaza namaz da mu osvetli put
Kojim kreće danas
I olakša osvrt na pređenu
Pedeset i jednu.

Biljana Vukmanović

TRAGOVI

Tragovi ostaju.

O tebi, o meni,
o dobrom i lošem,
o svemu što blista
i svemu što traje,
o nekom što ruši
i nekom što gradi,
o onom što uzima
i onom što daje.

Tragovi žive.

I nakon tebe, i nakon mene,
i oni od juče, i oni od sutra,
o delima tvojim i delima mojim.

Tragovi govore.

O njima, o nama,
neki se prate, nekih se stide,
oni ostaju kada nas ne bude
jer više mogu i više vide.

Vesko Andelić

RIJEKA

Sa nebom, sa majkom planinom spaja,
Najljepše napisana rečenica,
Mirisno jutro, i večer zavičaja,
Strašna poema, ponosnih litica.

Melem od bilja i snježanice,
Umiva prkosno gorštačko lice,
Zelenim virom, srebrne ptice,
Poletite pastrmke, nebesnice.

Zorom zapjeva, sutonom šapti,
Mutna i bistra, tiha, čudljiva,
K'o vjerna ljuba, vijekom prati,
Nektarom Božjim srce zaliva.

Vahid Bušatlić

NAROD I AVANGARDA

Niti sam volio biti narod,
a Boga mi, ni avangarda.
Uvijek sam imao svoj „navod“
i držao se svog garda.

Narod je bujica i ponese.
Brzo se zamuti i ne znaš gdje si.
A bujica uništi i svega nanese.
Đaba ti da se braniš, da ti nisi.

Avangarda je utopija i želja puka,
htio bi nešto što niko neće.
I u tome sagoriš na pola puta,
jer od šume nisi vidio drveće.

Ja svoj svemir za sebe imam.
I ne smetam Suncu da izađe i zađe.
Ne diraj me i neću da te diram,
tako mi je živjeti najslađe.

Haris Plojović

NAVIKA

Jutros sam obukao naviku
Istu onu od juče samo stariju
Istu onu od sutra samo mlađu

Svakog dana mi prija uz tijelo
Kao da je samo za mene krojena.

I prodoše mjeseci
I prodoše godine

Jednog dana
Navika je obukla mene
Kao skrojeno za nju
Godinama šiveno
Odjelo od ljudske kože.

Branko Mihovil Rakijašić

JESEN

Ne volim u jesen kad padaju kiše
niti magle sive što se selom vuku.
I dok mrzli vjetar gole grane njiše
oštre kapi kiše obraze mi tuku.

U duši samoća i sumorni sati,
svjetlucava miso još je na životu.
Proljeće mi tada u sjećanje svrati
kazujuć kroz tamu sunčevu ljepotu.

Nemir onda pođe nekim svojim redom.
I misli odlete za jatima ptica.
Vratit će se one svojim stalnim slijedom.
Vratit će se ptice ta poznata lica.

Izet Zaimović

POTREBA

Godinama se ne rastaju
Oronula drvena kola
I upregnuti konj u službi ljudske potrebe

Mršav i sitan ostarjeli kočijaš
Pravda se organu reda
Zašto na putu ometa saobraćaj

Poznaje policajac ljudsku muku
Samo ga želi uplašiti
Zbog njegove sigurnosti

Vanja Bašić

U MENI

Zarobila sam te u svojoj tvrđavi.
Neću ti dopustiti da odeš.
Spustiti ću te u tamnicu,
toranj moga srca.
Tamo ću te zauvijek čuvati.
Zidovi neprobojni.
Svi olovni vojnici ovoga svijeta
ne mogu srušiti,
uništiti,
proći,
put naći do prolaza dvorca
u tvrđavu
mog srca.
Ne znam gdje je tvoja pojavnost prisutna.
Često pitam se ali ne odlutam nigdje.
Čuvam te.
Zarobljenog držim te.
Tamnica je dom moje nutrine.
Ne brinem
nikada.
Znam ko mi pripada.
Ti.
Iako kraj mene nisi
zarobljen si u tvrđavi.
Zauvijek ćeš ostati
u tamnici.
Kad me ne bude
tada ćeš iščeznuti
i ti.
Do tada, spavaj mirno
u mom srcu,
tame se ne plaši
sve što treba imaš
od kada su se ukrstili putevi naši.

Јелена Д. Крезовић

ПРИПРАВАН

Носи у срцу радост увијек
И кроткост у погледу.
Може на земљу сићи мелек
И затећи те у јаду и једу.
Разлиј благост преко лица.
Добротом се огрни, к'о свилом.
Макар тињао сјајем свица,
Закрилиће твој мир бијелим крилом.
Увреду пречуј, к'о далеку јеку.
Гордошћу не запрљај образ.
Огледај се у човјеку,
Тражиш ли лика свога одраз.
У свијету сивом буди сав од боја.
К'о мелем, нек ти вида говор.
Да искрена и чиста жеља твоја
Са двери златних добије одговор.

Stjepan Kralj

MILUJEM TE POGLEDOM IZ PRIKRAJKA

Na tronu je samo jedno mjesto
I oduvijek tebi pripada
Od kada te poznajem
Sve tvoje je sveto
Prva si mi i jedina
Kao znanstveniku zlatni kalež
Iz neistraženih davnina.

Svi se okreću za tvojom ljepotom
Kada prolaziš ponosna
Glavnom ulicom
U centru si zbivanja
Kada ti haljina
Dodiruje koljena
A i ja te dodirujem
Milujuć blagim pogledom
Usamljen
Iz prikrajka.

Јовица Ђурђић

ЖЕНА НА ПРАГУ

Жена на прагу куће,
Као сјајна звезда на небу.
Не зна се ко је лепши.

Без жене кућа би била
Обична колиба.

Кућа воли жену,
Као што и она воли њу.
Нераскидива је то љубав.

Тајанствена и смерна,
Као очи загладане у небо,
Жена ме дочекује.

Једва чекам да уђем
И загрлим звезду.

Jelena Trajanovski-Stanković

SANJAM TE

Sanjam te...

Kao da nismo stigli da pokušamo,

Kao još uvek si samo pomisao

I pogled uramljen u trenutak.

Sanjam te...

Tek brojimo korake i pažljivo slušamo

Život što za nas još nije prodisao

I mi smo samo jedan bujični oblutak.

Sanjam te...

Kako od svega vidiš samo moj lik

A ispod nema ožiljaka ni bora,

Duša gola kô od majke rođena.

Sanjam te...

Prianjaš mi uz biće tik,

Brišeš budućih suza mora

Pod zvezdom kojom sam do tebe vođena.

Neda Radosavljević

EKSPRES LONAC

Sunce nam je uručilo
euforiju i krkljanac.
I ubrzanje već pozamašne brzine.
Stariji upijaju vitamin D
svojom bledom kožom,
mladi dele svoja tela
varvarskim pogledima.
Sve u svemu kipi ekspres lonac.

Život postaje ludnica
bez zareza i tačke.
Došla takva moda
da i poezija
gubi znake interpukcije.
Sve se guta na brzaka
pa posle nismo sigurni
šta smo tačno progutali.
Galimatijas je na pomolu.

Sudaramo se u ekspres loncu
i sapličemo urnebesno
o figure s kataraktom.
Svi su pozvani!
Počinje ulična predstava
bez međučina.
Sorry, ja bih kući.
Najlepše živim
u tačkama i zarezima.

Dinko Osmančević

HEROJI I KUKAVICE

(svim nevinim žrtvama, u ratovima devedesetih)

Crni su se oblaci nadvili,
Crne ptice grakću nebom,
Mračno doba bješe,

Rekoše mi da su heroji
Oni, što su me uhvatili,
Na kućnom pragu, moje stare kuće,
Njih desetak, mene samog,

Tukli su me rukama, udarali cokulama,
Kundakom mi rebro polomiše,
Oblivenog krvlju,
Baciše me u tamni kamion,

Odvezli su me u šumu, duboko,
Još nekoliko šamara osjetit na licu,
Narediše da krenem niz padinu,
Znao sam da će svakog časa zapucati,
Ali moji koraci kroz šušljivo lišće bjehu mirni,

Bilo me je strah,
Nisam ga pokazivao,
Nisam htio biti kukavica,
Pred herojima!

Minja Pješčić

SLOBODNO PRAVITE GRANICE

Možete praviti granice.
Ma, slobodno ih crtajte!
Evo vam pružam olovku
– samo nemojte da se
vide golim okom.

Slobodno pravite granice!
Šarajte po mapi i pregovarajte
– samo nemojte
da mi negdje podapnu
kad preskačem ih laganim skokom.

I nazovite sve kako hoćete,
pustite mašti na volju.
Vidite ko će smislit' bolju
– samo nemojte da mi se zamanta
od toliko znakova u polju.

Jer kad hitam kod svog dragog
– on me čeka da dođem izdaleka –
hoću širok put i otvorene staze,
preko bliže i naokolo preče,
sve slobodno, bez šikare i drače,
ravna cesta kud god noge gaze.

Зорка Чордашевић

МОЈА РАВНИЦА

Није ово привиђање, брате,
то је моја питома равница.
Ту не може гладан проћи нико:
путник, просјак, ни у лету птица.

То је земља мојих прадједова
увијек двичне рађала синове.
То је, селе, равна Семберија,
што се мојим завичајем зове.

Сву љепоту Бог јој даривао,
двје су је ријеке загрлиле.
Од ње љепше у свијету нема,
па јој на томе завиде и виле.

Овдје звијезде најљепше сијају,
овдје Сунце најтоплије грије.
Нигдје нема љепших обичаја,
као што су моје Семберије.

Кад се шљеме на кућу подиже
с поклонима сви се окупљају.
А када су свадбе и крштења,
тад веселја по три дана трају.

Добročинства нигдје таквог нема
к`о у моме, брате, родном крају.
Нико не зна госта дочекати,
као моји Семберци што знају.

Нигдје љепших кућа ни сокака,
нигдје тако липа не мирише,
к`о у моме родноме Модрану
када почну мајске падати кише.

Нигдје тако к`о у крају моме
благородне кише не падају.
Семберија засија од среће,
родно село и бунар у гају.

А ђурђевско јутро када свиће
ништа више не радује мене.
Сви Семберци на уранак крену
и освану њиве закрштене.

Нигдје нема жетве богатије,
нигдје љепших поља ни живица,
нигдје више њива под пшеницом
када из њих прхне препелица.

Нигдје љепше, нигдје богатије,
на свијету од равнице моје.
Семберијо, родна ми колијевко,
поносна сам што сам чедо твоје

Marica Žanetić Malenica

ŠAH

slažem crne i bijele figure što magnetom
ljube bijele i crne kocke
kao dan i noć

pješaci su na prvoj crti obrane
u službi kralja i kraljice
jer svi su važniji od njih
običnih pijuna bez kuna...

svaka budala zna povući prvi potez
ali dalje treba znati... baš kao i u ljubavi
čula sam u crnobijelom filmu
u kojemu dvojica igraju šah
ženi u tom trokutu je do strasti
nije joj do šaha
ne tiče je se koja će figura prva pasti...

meni je i do ljubavi i do šaha
meni se ljubi i igra do posljednjeg daha

Nikolina Stanić

MOJE JE ONO ŠTO GAZIM I GLEDAM

Samu sebe gradim
od slomljenih djelića
i napuklih snova
ne dozvoljavajući im da mi oduzmu sebe.

Samu sebe grlim
ovako nejasnu,
krhku i jaku,
tužnu i srećnu
dok padam i ustajem
čekajući da me zavole
ovakvu,
svoju i ničiju.

Umornu
kao Tolstojevu Sofiju
ili hrabru kao Kostićevu Lenku
ne dozvoljavajući im da mi oduzmu sebe.

Moji su snovi
veći od vaših stvarnosti,
moji su strahovi
jednaki vašoj hrabrosti
osmijesi stvoreni ni od čega,
ožiljci od mnogo čega,
jer, moje je ono što gazim i gledam,
a opet stojim tu gdje jesam.

Svoja i ničija.
Tužna i srećna.

Samu sebe gradila
od slomljenih djelića,
samu sebe imala
jer, tu gdje si svoj - tu je tvoj dom.

U sebi čuvala
krhku djevojčicu
i odraslu ženu.
Samu sebe imala,
samo svoje čuvala.
Za sebe sam stvorena,
sama sebi dovoljna,
jer moje je ono što gazim i gledam.

Милица Боровчанин

НЕИМАР

И пјени се Жепа од љутње и бијеса,
Зар магле и студи навукла је на се
Док играју над њом мршава тјелеса
И умор им гаси уздрхтале гласе.

Капље зноја муте узаврелу воду
Падајући нијемо са радничких лица,
К'о што капи клизе по смркнутом своду,
Доносећи сутон са грактањем птица.

Ноћ се тихо шуња низа стрму голет,
На Жепине груди спуштајући немир,
Валовима бијесним даје нови полет
И сребрним сјајем обасјава свемир.

Оног што се збива у налету страха
Једино ће мјесец будни свједок бити,
Кад прогута брвна јурећи без даха
И потекну опет плавичасте нити.

Јутром иста лица засјениће сунце,
Исти звук се опет простире долином
И удара тупо о горске врхунце,
Гасећи се тихо и умирућ' с тмином.

Зима се ковитла, долазећи с Дрине,
И крај ријеке само једна сјенка мили,
Каткад уздах тешки до неба се вине,
А Селимов кожух од хладноће цвили.

У брвнари студен, тишина и скице,
Сјенка чудног лика; само он и рад.
На прозору папир и промрзле птице,
А над Жепом сјета, бјелина и хлад.

И пролазе дани и камен се мрви,
Горска се полако зауздати даје,
Односи на себи муљ зноја и крви
И под бијелим луком вијековима траје.

У планинском кршу гомила се збира,
Гдје се небо с ријеком у зелени љуби,
„Аман, није лако родити везира!“
Без погледа једног, неимар се губи.

И остаје мост без имена и знака,
И остаје земља од крви и меда,
И стопе оног што под кринком мрака
Са неба на своје дјело вјечно гледа.

Валентина Милачић

ДА ТРАЈЕ

Утопљавам сјећање,
да дуже траје

да се не смрзне
и не угаси,

од невремена што пријети,
од људи који гуше
бљувотинама појава
и сплацинама од ријечи.

Goran Radojičić

GALEBOVI

Kad pogledam gore,
unakrsni letovi galebova.
Nikada ovoliko
prisutnih na jednom mjestu.
Sezona zaruka.
Ples pepeljasto bijelih lepeza.
Raskoš nebeskog teatra.
Dokaz prisustva
nečega.
Kad spuštim pogled
uočim barikade, barjake,
probijene kordone.
Loše poruke i parole.
Galeb bih bio ja,
ali imam strah od visine.
Defektno tijelo.
Podijeljenu zemlju.
A i moji me zovu.
Oдох.

Синиша Митрић

ВОЗОВИ

Рођен сам у босанском месташцу
поред кога пролази железничка пруга.
Видео сам још таквих насеља и у
свима сам осетио расположење пролазности,
немоћи и туге.
Тим колосецима котрљају се возови,
а са њима људи и ствари, робе и материјали.
У овим путничким видело би се по неко лице,
туристички осмех или високо подигнута рука.
Они би поздрављали нас посматраче,
истраживаче пролаза, прагова, звукова и
уских каменитих стаза око пружне трасе.
Теретни су били неми, без прозорских видика,
без људских силуета, вођени неумољивим топотом
металних точкова.
Посебно смо проучавали шине,
не само због доброг преноса звука, топлоте и кретања,
већ што би се на њиховој површини задржавала слика сунчевог сјаја,
као у неком чаробном огледалу.
Кад би нас у свом силовитом налету мимоишли,
ми смо још дуго гледали за њима, а кад би очи одустале
мисао би настављале док је ноге носе...
Сваки пролазак локомотиве био је симбол поетичког заплета.
Драга би одлазила и махала, а момак би остајао замишљен и чежњив.
Ипак ми дечаци смо веровали да ће наши возови тек доћи,
те да ће нас повести у далеку земљу маштарију.
Једног дана то се десило, отац је одлучио да ме поведе на море.
Кренули смо са главне градске станице, јер ту је био почетак вожње,
знајући да ћемо свакако проћи ускоро и поред наше куће.
Замолио сам мајку да дође и да нам у пролазу махне. Тако је било,
никада не могу заборавити ту њену слику на надвожњаку изнад пруге.
Смејала се и махала, и молила да будем добар.
Пожелела ми је срећан пут и срећу у далекој земљи.
А ја сам постао само писац, носталгични приповедач и песник
који се увек враћао њеном дивном лику и вечитој љубави!

Aleksandra Vujisić

MALO VAS JE OSTALO

Kako si samo naivna
sa tim svojim velikim
crnim očima i očekivanjima
da svijet pulsira u ritmu istine.
Kako te samo gledaju
prostaci i lažovi
dok ponosno koračaš
obavijena velom tišine.

Ti ne tražiš aplauze
i ne veneš zbog pokuda,
ogoljenih riječi
ili strelica zlobe.
Kako se samo provlačiš
između loših glumaca
i s mirom gledaš
generalne probe.

Malo vas je ostalo na svijetu,
premalo da biste podigli glas,
kasno je već za ovu planetu,
za predaju i za spas.

Andela Živković

UNIKAT

U tom času i trenu
Nešto se u meni strmoglavo preokrenu
I za čas obrazi počеше da gore
I srce brzo poče da kuca
Kriva linija što osmehom se zove
Krasila je moje lice
Tek tad ja sebe sretoh - kad ugledah tvoje zenice!
To sam ja - kad ugledam jutarnje nebo
Kad u njemu spoznam drangulije iz mojih džepova
To sam ja - kad noću besno na točkovima u zanosu jurim
I začuđeno posmatram ples zvezde
Koja se pravo preda me postavila
I bez daha me ostavila
Tad i saznah da je
Od oblaka popločan moj put
I snovima posut
Pokazuje mi put do strehe
U kotlini palanačkog mira
Gde moje srce jednom zavek izabra.

Nermina Subašić

OPROSTI MATI

Oprosti mati, sve moje grijehе,
ja bijah slijep spram očinjeg vida,
jedino svjetlo ti si u tami,
to shvatih kad sam doš' o do zida.

Oprosti mati, grijешniku svome,
što druge slušah i bejah zao,
da mogu nekako vrijeme da vratim,
za to bih sada i život dao.

Oprosti mati, jedina moja,
što nisam bio ono što želiš,
život sam spisk'o na pogrešne ljude,
i sad te molim oprost da udjeliš.

Oprosti mati, vječita rano,
onom kog mlijekom svojim zadoji,
život je škola, naučih samo,
jedino mati iskreno voli.

Жаклина Манчић

МИРИС КОСЕ

С пролећа ме, снена, греје
Снег бехара кад завеје
Овије све перивоје
И замете леје, путе
Помилује тајне скуте

Отворе се врата раја
Сред уснулог мога краја
Искрадем се меким газом
Вијугавом алчак-стазом

Дахом смиља и босиља
Затрепере нити миља
Тад прсти ми нежни просе
Прамен меке свилен-косе

Пошао бих у висине
Међ` облаке, поврх гора
И молио све јужњаке
Господаре сињих мора –

Понесите, донесите, онај мирис...
Онај мирис што се сања
Миомирис што се дише
Удахнула пуста душа
К`о зипка га топли, њише

**KNJIŽEVNA
KRITIKA**

O ROMANU HILMA HADŽIĆA „JUSUF I NJEGOVA BRAĆA“

Čitajući Hadžićev¹ roman „Jusuf i njegova braća“ uočavamo da on, kao stvaralac, nije bio sklon književnim eksperimentima modernih tokova koji su dominirali u XX vijeku, već je napravio sintezu tradicionalnog i modernog. Svojim djelom ne izaziva senzaciju, niti nas intrigira komplikovanom pričom toka svijesti, ili zamršenošću i tajanstvenošću junaka i radnji. On čitaoca provocira jezičkom ekvilibristikom arhaičnog i savremenog jezika, moralom i nemoralom, poštenjem i nepoštenjem patrijarhalne sredine u kojoj vrijeme stoji kao zaleđena rijeka. To je spoj lokalnog i univerzalnog u umjetničkom viđenju zlim vremenom okovanog zavičajnog ambijenta u kome, oni što ostaju, stradaju i fizički i duhovno, dok oni koji odlaze pronalaze „sreću“ ako se srećom, životom i radošću zove život van svoje zemlje. Duhovni i književni korijeni su mu domaći, autohtoni: zavičajno tlo i bošnjačka tradicija, pomogli su Hadžiću da se razvije, prevashodno kao pripovjedač. Kod njega nema legendi pretočenih u priču, to je jedna klasična ljudska saga sa elementima etnologije, narodne sinkretije i narodne bošnjačke religije. To se jasno vidi u težnji da se bude zdrav, da se sve vrste bolesti otkriju i izliječe, bilo travama, bilo knjigama², ali da im se, kako to Hadžić voli da kaže domaćim jezikom, dohaka. Tekstovi popularne literature nedovršeni su, što nije

1. Hilmo Hadžić je rođen je 30. maja 1949. godine u Rožajama, gdje je završio osnovnu školu. Gimnaziju završava u Novom Pazaru, a Prirodno-matematički fakultet, grupa matematika, u Prištini. Kao profesor matematike počinje svoj radni vijek 1972. godine u rožajskom Školskom centru “30. septembar”. Poslije nekoliko godine rada u ovoj ustanovi, odsluženja vojnog roka i kraćeg rada u Gimnaziji u Tutinu, Hilmo se vraća rodnom gradu i od 1978. do 1991. godine nalazi se na dužnosti direktora Školskog centra. Narednih pet godina radi kao profesor u Gimnaziji, a od 1996. godine do svoje smrti obavlja funkciju direktora ove ugledne obrazovno-vaspitne ustanove u Rožajama. Pored rada u obrazovanju profesor Hadžić je bio aktivan u društveno-političkom radu. Bio je odbornik, predsjednik Opštine, republički poslanik. Učesnik je mnogih skupova, konferencija i kongresa. Doprinosio je svojim radom i članstvom kvalitetnom radu Prosvjetnog savjeta Republike Crne Gore i žirija za dodjelu republičke nagrade “Oktoih”. Bavio se i literarnim radom. U 1999. godini publikuje svoj prvi rad pod nazivom “Slatko djetinjstvo”, a 2002. godine izlazi zbirka pripovijedaka “Bilo jedno djetinjstvo”. Roman “Jusuf i njegova braća” napisao je 2005. godine. U rukopisu mu je ostala knjiga “Rožajski karvan” koja je posthumno objavljena, 2009. godine. Dobitnik je više društvenih priznanja. Umro je u Rožajama, 2007. godine.

2. Primijetio Ismet Rebronja

slučaj sa ovim tekstom, ali novina ipak postoji, prije same prološke granice teksta, autor se obraća direktno Čitaocu, svaki od nas je persona koju on poznaje i vidi pa otuda i veliko početno slovo. Ova priča obuhvata širi vremenski period, ali je svaki novi čitalac ustvari stari. Priča počinje sahranom junaka, pa nam se tek kasnije nudi opis njegovog života. Sa jedne strane, ovo je završen roman, ali sa druge strane otvorenog je tipa zato što posjeduje intertekstualni potencijal, zapravo on i egzistira samo u intertekstualnoj komunikaciji sa Ku'ranom. Zato što je neki od junaka uvijek okrenut Bogu, zahvaljuje mu na nečemu, moli ga za nešto, traži nešto i sl., pripovjedač kad hoće čitaoca u nešto da uvjeri kune se u Boga, navodi primjere kako je Bog pomogao ljudima u nevolji, dao im strpljenje da pređu preko toga i sl. ali, uočljiva je i osobena simbolika naslonjena na narodno sujevjerje, zaumlje i onostranost, kojima ovi predjeli obiluju: „Ovo što mi se djeca dobro slažu i drže, to je što smo im vezali pupčane vrpce u čvor. Kako bi se koje rađalo, mi bismo mu odsjecali pupak, pa tako jedan po jedan, sve zajedno u jedan čvor, klupče, za gredu na tavan.“³ Ili pri zidanju nove kuće kada djed Tahir koristi grede sa stare kuće, jedan rođak mu se obraća: „Čuo sam, Tale, da nikako nije dobro da se ovi ugarci od izgorjele kuće koriste za nešto. A ti ne vodiš računa o tome“, na to će mu Tahir odgovoriti „Hajde jadan, dokon narod pa naklapa“⁴ na jednoj strani imamo sujevjerje koje iznosi rođak i Tahirovo nevjerovanje, ali istovremeno ove rođakove riječi mogu biti motivacija za sve nesreće koje će zadesiti Jusufa u toj kući, a mimoići njegovu braću koji su u tuđini. Da je zaista tu bilo nesreće u tim pregorjelim gredama sugeriše nam i sam autor koji ovu glavu završava: „Nedugo, pošto završiše sve radove na novoj kući, nakon useljenja u nju, umrije Tahir.“⁵ Nesreće su tu ne završavaju, Tahirova smrt za čitaoca je prirodan proces, jer je Tahir čovjek u godinama, ali ono što čeka Jusufa nimalo nije naivno. Dakle, tretira se jedna sudbina običnog čovjeka zagnjurenog u surovi život i neuralgiku sudbine koja ga je zadesila.

Tekst je dobro „nasložen“ nema pukotina protivurječnosti, ali negdje u svojoj dubini jeste otpor protiv dominantnog društvenog karakterističnog za taj milje. Hadzić se, sadržajno, usidrio na područje stvarnog i mogućeg sa površnom austom metaforičkog i simboličkog. On je predstavnik onog fikcionog modela pripovijedanja koji je iskustvo književne tradicije bošnjačanja, gdje je sve oblikovao specifičnom strategijom jezičkog izraza i svojevrsnog stila, kao i pripovijedanja.

Neki su književnici (npr. Kafka) i književne epohe (romantizam, nova subjektivnost) radili na primjeni introvertnog, psihoanalitičkog postupka, dok se za druge književnike i epohe (realizam, naturalizam) nameću ekstravertni, sociološki pristup djelu i junaku. Kod Hadzića, teme, motivi, junaci i uopšte događaji ne bude

3. Hilmo Hadzić, „Jusuf i njegova braća“, Podgorica, Almanah, 2005., str.55.

4. Isto, str.38.

5. Isto, str. 38.

idilične slike sreće, ispunjenosti i zadovoljstva niti vječne težnje za daljinama, već naprotiv evocira se vrijeme muke, trpljenja, „čudnih“ životnih igara, drukčijih životnih imperativa i osobene leksičke simboličnosti. To je, ustvari, samo jedan segment pomjerene običnosti, sa prirodnom fugom o životu i smrti uopšte s prirodnom ambalažom: ljubavima, bolestima, izdajama, nevjerama, podsmjesima zasluženim i nezasluženim kaznama.

Na kompozicionom planu roman se satoji od 24 glave. Kompozicija je građena na principu koncentričnih krugova, čime se sugerije ponavljanje života i životnih činjenica, sužavanje i nestajanje jednog, ali i opstanak drugog. Ti koncentrični krugovi su generacije; prvi koncentrični krug koji u tekstu nestaje jeste Jusufov djed Tahir, onda Jusufovi roditelji, zatim Jusuf i njegova braća, svaki od njih širio se i nestajao kao kamenčić kad se baci u vodu. Da su sudbina, bol, sreća i radost i tuga nasljedni vidimo iz života koji je kroz vrijeme uobličila ova porodica.

Prološka granica romana, ustvari, je prirodni kraj, ali ga je autor stavio na početak i tako postigao veći literarni efekat. Smrt je očekivani događaj koji se nekad mora dogoditi, zato nama kao čitaocima na prvi pogled izgleda čudno zašto baš tu, ali kako se upoznajemo sa Jusufovim nedaćama biva nam lakše kad znamo da je mrtav i da se riješio svega onoga što ga je činilo tužnim. Sahrana je javni čin kojem prisustvuju ljudi svi ljudi koji su dobro ili djelimično, ili možda uopšte nijesu poznavali pokojnika. Jusufova smrt je, na neki način, anticipacija naše moguće smrti, barem zato što smrt pojedinca izražava smrt čovjeka uopšte zaključije prof. Vuk Cerović.

Opazanje prostora u romanu je subjektivno, čime se sugerije psihička rastrojenost lika, a kasnije i udvajanje lika. Prisustvo subjektivnog opisa posljedica je opisa psihičke rastrojenosti lika Jusufa, zato se između lika i prostora uspostavlja dinamičan odnos, što nam sugerije da autor, ipak, nema razgrađivački odnos prema modernističkim tekstovima, a elementi fabule i epska posredovanost oživljavaju drevne pripovjedačke modele.

Ono što stoji u sastav pripovijedanja, a ide u red najsloženijih simboličkih regionalnih značenja, jeste epizoda o hodži, čime se u tekstu otvara nova dimenzija mističnog i metafizičkog, koja se u nekim momentima širi na cijeli tekst, jer Jusufova priča nije tako jednostavna, ponekad nam se čini da je „jaka“ i nemoguća za ovaj svijet.

Temporalna struktura književnih tekstova, obično je, uslovljena tipom kulture, a u Sandzačkoj književnoj paradigmi uspostavljen je kult predaka, prošlosti i tradicije, ali se pripovjedač ovim nije mnogo ponio, narativna prošlost je ovim diktirana, ali to su samo neke epizode koje će priču o Jusufu učiniti kompletnom.

Linearni narativni tok je ukinut: vrijeme ne teče regresivno, već po izlomljenom cikličnom obrascu kružeći od narativne sadašnjosti do različitih momenata narativne prošlosti. Dakle temporalnu shemu romana „Jusuf i njegova braća“ čini retrospektivna tačka gledišta, jer radnja teče retrospektivno zahvatajući različite vremenske slojeve Jusufova života, sa različitih pripovjedačkih aspekata. Iako je narativna sadašnjost redukovana ona, ipak, zauzima najistaknutije pozicije teksta prološku i epilošku granicu, formirajući pri tom koncentrične krugove u kojima se odvija priča, a koji simbolizuju život. Jusufov boravak kod sina na primorju i susret sa hodžom, budi sjećanja aktivirajući različite momente prošlosti pri čemu se povezuju dva hronopa Trnovo i Primorje, i sestra i njena smrt sa životom danas.

Hilmo Hadžić, u proznim tekstovima koje ispisuje kreće čvrsto i odlučno metodom koja podrazumijeva realistički prosede ili, kako bi se to danas moglo reći obnavljajući, danas, već pomalo potisnutu magiju realističke naracije. Ovo pripovijeanje ima prednost zato što se njime otkrivaju elementi spoljašnjeg i unutrašnjeg života.

Njegovi junaci su individue sa jakim emocijama, autentičnim izričajem i uvjerljivim reakcijama. U tekstu „Jusuf i njegova braća“ životnu priču Jusufa koja je dopunjena epizodnim likovima pripovijeda sveznajući pripovjedač. Središnji dio suptilne priče pripovijedne okosnice čini Jusuf, koji se zapliće u zlokobnu mrežu života. Hadžićev majstorski opis Jusufove životne krize, razotkriva u svoj punini bespomoćnost pojedinca uhvaćenog u zamku patrijarhalizma, zato se čitalac pita ima li života poslije smrti, jer je Jusufu takva šansa najpotrebnija, a pošto je ovaj roman građen na islamskoj bazi vjerovanja koja propovijeda ugodan život u drugoj sferi za „čiste duše“, čitalac može da se nada da će Jusufa takva sudbina i zadesiti, jer je on namučena, ali ne i grešna duša.

Prikazivački reflektor usmjerava se na prikazivanje drame u Jusufovoj svijesti, ali pažnju pridaje i etnografskim i socijalnim činjenicama sa elementima porodične hronike u sižeju. Tokom cijelog teksta Hadžić hoće da nam pokaže kako žive ljudi u ovim krajevima kakvi su im običaji i kako se u bijedi i siromaštvu uz pomoć nevidljive sile održavaju. Ovim je razbijena iluzija neposrednosti, ali se ukazuje na epsko, a samim tim dominantan je i dijagezis čime je ugrožena personalna pripovjedačka situacija, pa zbog toga nemamo mimetički prikaz Jusufovih životnih lomova. Međutim, kad sagledamo priču u cjelini ovo nije priča o Jusufu, njegovoj braći i mjestu Grabovcu ovo je univerzalna priča o čovjekovom postojanju.

Tek u nekim djelovima romana, koje kazuje nevidljivi pripovjedač javljaju se dijalozi između seljaka i Jusufove braće, Hasana i Feriza, kao i još neki, ne tako važni dijalozi za tok romaneskne priče, ali svojevrsno modelovanje zbilje

sa mnogo ubjedljivih, autentičnih opisa i sa vješto izvedenim dijalozima u službi karaktera likova, bitna je odlika Hadžićevog stila pripovijedanja. Međutim, javlja se i sam Hadžić obraćajući se čitaocu“ što je karakteristika modernističke narativne strukture“ i pričao je, dragi Čitaocče, Jusuf sagovorniku...“.

Zlo i dobro kao dijalektički autonomne sile i ovdje, kao u većini književnih djela, samo su latentnost života i ljudske prirode. Hadžić ne prikriva zlo dajući prednost dobru, već otkriva i jedno i drugo, ali istovremeno otvara put spoznaji da je zlo moguće pobijediti i stvoriti život zasnovan na dobroti i pravdi ma kako se ona zadovoljila, junaci je prihvataju i tako na površinu izbija izvjesna doza patrijarhalizma.

Ovo je porodična hronika u kojoj je glavni lik Jusuf, a kao dopuna potpunog formiranja ovog lika javljaju se njegova braća, sestra, roditelji, djed i tri braćna druga, pa se ovaj roman može odrediti i kao roman lika. Hadžić porodicu prati u tri različite vremenske dionice; djetinjstvu, mladosti i starosti ističući lik Jusufa čijom sahranom počinje ova sjetna priča. Dobročudna, naivna, krhka, pomalo izgubljena duša, ranjena smrću rođenog djeteta, roditelja, a zatim i sestre, čija će smrt biti prepisana njemu: „Iz misli ga trže inspektorov grubi glas: -Ubio si sestru u Trnovu, otrovao si je. (...) Šta ovaj čovjek priča? Ko je bre koga otrovao? Ja otrovao svoju sestru? (...) Za Jusufa nije bilo pravde. Osuđen je na petnaest godina zatvora zbog krivičnog djela ubistvo iz koristoljublja“⁶ teško se bori, ali uspijeva da opstane u svijetu zla sve dok ga Bog sam nije pozvao sebi. Hadžićev roman „Jusuf i njegova braća“, obogaćen je ekstrovertnim i introvertnim elementima. Pripovjedač dok nam priča o društvenim problemima, o životnim nesrećama, ustvari oslobađa prostor za ispisivanje psihičkih trzavica koje će se okomiti na Jusufa, što će i doprinijeti udvajanju lika Jusufa: „Ne znam da li je to bilo tog dana ili nekog drugog. (...) Najptije bih rekao da je to bilo tog dana. Ja sam ležao na krevetu i bio sam odvojen od glave. Glava mi je bila iznad mene u vazduhu. Oči su mi bile sa mnom, tako da sam ja vidio svoju glavu. Ona je šetala čas gore – čas dolje. I sve tako. (...) Jednostavno, ja ležim na krevetu kao trupina a glava mi poviše mene. Ljulja se i ja je vidim. I mučim se da je dohvatim rukom. A ruku ne mogu da pomjerim. Ni da je mrdnem... (...) onda ugledah dvije nečije ruke kako mi dohvatiše glavu. Ja se uplaših da je ne odnesu nekuda, a ono ne, one je spustiše na moj vrat. Ponamjestiše mi je malo okrećući je lijevo-desno i nestadoše negdje“⁷. Ova, na prvi pogled, naturalistička slika ustvari je samo piščeva tehnika da čitaocu još bolje pokaže koliko je Jusufovo psihičko stanje bilo loše, ovim su one surove slike rastrzanja mačeta i kokoške, na koje Jusufa nagovoriše djeca, postale opravdane; čitalac je Jusufu sve oprostio. Ruke koje spominje Jusuf da su „ponamjestile glavu okrećići je lijevo-desno“ simbolizuju braću, Feriza i Hasana, koji su iz tog teškog stanja

6. Isto, str. 81. i 85.

7. Isto, str. 102.

izvukli i spasili brata, pa ga još i po treći put oženiše da ne samuje, jer su mu djeca, koju je rodila prelijepa Hasna i rano umrla od iznenadnog bola u grudima, bila u inostranstvu. Šta znači malo pažnje za jednog nesrećnog i napuštenog čovjeka to najbolje vidimo na njumu. Tek kad čitalac pomisli da on propada, da ga život nemilosrdno vodi u nepovrat, dolaze njegova braća vraćajući ga tamo gdje je uvijek trebao da bude, sa njima i sa svojom djecom. Sve to da bi mu nadoknadili sve ono što je sudbina krala iz njegovog naručja, a on pustao i ne boreći se, uzdajući se u Boga da će nekad biti bolje, da će pravda biti dokazana, nadajući se da neko i na njega misli. Kako reče prof. Ismet Mujević “njegova alijenacija nije identična Mersovoj iz Kamijevog „Stranca“⁸, jer ne proizilazi iz njegovog nihilističkog odnosa prema životu uopšte; njega otuđuje njegova zla sudbina“, pa je on otuda sličan Branimirovom⁹ neimenovanom junaku iz romana Usta puna zemlje. (prim. autora) Međutim, između njih postoji jedna razlika, jer Šćepanovićev junak socijalno nije više opredijeljen, ne zna šta želi, ne zna kuda će, nije druželjubiv; dok Hadžićev junak posjeduje sve ove osobine, a kraj im je ipak identičan, jer čega god se dotaknu čemerno i bolno je, a taj čemer i bol će ih i otrovati.

U Hadžićevoj prozi, kao u sekvencama filmova, uklesani su tipovi ljudi, precizno srezani krokijem koji hvata samo najvažnije u ljudima što se jasno vidi u prikazivanju Jusufovog djeda po ocu Tahira-koji je uvijek najbolje birao za svoje sinove; u prikazivanju Jusufovog djeda po majci, Zejnela, od kojeg je Jusuf naučio brati ljekovite trave; u slikanju lika Selima, Jusufovog oca-koji sinove Feriza i Hasana, u najteže vrijeme šalje na školovanje; te u slikanju Jusufove braće Feriza i Hasana koji brata ne zaboravljaju iako su svoj život sredili; pa i slikanju samog lika Jusufa koji je, u neku ruku, žrtva jednog vremena, jednog miljea, žrtva sopstvenog života-tri puta se ženio najodabranijim ženama iz kraja, ali ni jednom nije imao sreće, a na kraju biva optužen za smrt svoje sestre koju je toliko volio, a i žalio, jer je ostala sama bez poroda brinući o njegovoj djeci. U njemu vlada ona naivna nota dobrote, zbog koje se kroz život ide otvorenih i nezaštićenih prsa. Jusufov cijeli život može se uporediti sa izgubljenim brodom usred bure, magla je oko njega, zapljuskuju ga visoki i jaki valovi, a obale nigdje na vidiku.

Hadžić je u sebi nosio veliki potencijal i kapacitet duhovnosti. Pisanje i njegov govor su posebno karakteristični, jer su ispričani probranim jezikom, natopljeni najtoplijm lirizmom i ispunjeni unutaršnjom snagom duha, svjetlošću koja se bori protiv svakidašnje i nove tame. Pripovijedao je lako i zanosno, jer je pisao lakim „rožžajskim jezikom“ koji se poput safira prelijeva na svakoj stranici romana. s

8. Alber Kami, Stranac

9. Branimir Šćepanović, Usta puna zemlje

PRIKAZI

LJETOPIS NAŠEG TRAJANJA I ČUVAR TRADICIJE

(Ahmet Ademagić „Rožaje mog djetinjstva“ – u dva dijela, Studio Ademagić NL 2017. i „Avlija“ Rožaje 2021. u saradnji sa arhivom prof. Ademagić i Studio Ademagić NL)

Promovisanje knjiga ili drugih umjetničkih djela je čin kojim se zainteresovanoj javnosti pruža informacija o izlasku iz štampe, saopštavaju drugi prateći podaci, ili se jednostavno obavještava javnost da je završena produkcija nekog umjetničkog djela i skreće pažnja na vrijednosti i značaj toga što je predmet promovisanja. Svakako, zadatak promotora nije da prepričava sadržinu knjige, već da kroz prezentovanje najvažnijih karakteristika, i blago analitički pristup o vrijednosti i značaju, pokuša zainteresovati publiku i potencijalne čitaoce da knjigu pročitaju ili na drugi način otprate, zavisno od vrste umjetničkog ostvarenja.

U slučaju knjige Ahmeta Ademagića „Rožaje mog djetinjstva“ – prvi i drugi dio, pored opštih kulturnih i umjetničkih imperativa recepcije, otvara se još jedno neizostavno polje usvajanja sadržine, vrijednosti i značaja knjige o kojoj je riječ. Naravno, uz još druge knjige koje su tematski i sadržinski istorodne i vezane su za Rožaje, publikacija „Rožaje mog djetinjstva“ je jedna vrsta duhovne i moralne vage koja pokazuje našu vezanost za rodni grad, njegovu istoriju i tradiciju, ukazuje na naš senzibilitet prema nečemu što nas vezuje za davna vremena kada se uspostavljala, osnivala i zasnivala tradicija našeg trajanja.

Svakako, nije ovdje riječ o parametrima kojima se determiniše vrijednost jednog istoriografskog i publicističkog ostvarenja usko lokalnog značaja već se radi o djelu koje sadrži neverzalne karakteristike i opštu vrijednost. Knjiga Ahmeta Ademagića „Rožaje mog djetinjstva“ zapravo je ljetopis našeg trajanja i pouzdani čuvar naše tradicije.

Da iza prethodno iskazanog ne stoji realna osnova, bili bismo „repa bez korijena“, sredina i narod bez tradicije, skorojevići i grad plitko uronjen u postojanje i prošlost.

Međutim, na sreću i radovanje, nije tako. To pokazuje, pored ostalih, i knjiga Ahmeta Ademagića „Rožaje mog djetinjstva“, to su pokazale i dokazale i knjige starostavne, a i one koje su napisali ili priredili Rifo Rika Hadžić, rahmetli Besim Agić, Halil Markišić i Osman Kurpejović u kojima se, pored ostalog, Rožaje poredi sa Prizrenom ili Perastom. Sasvim svjesno, ovom prilikom neću govoriti

o pisanim tragovima koje su o Rožajama ostavili Ami Bue, Evlija Čelebija, mis Irbijeva i Mekenzijska, Grigorije Božović i drugi koji su se u različitim periodima i različitim povodima osvrtni na prilike u Rožajama. I svakako nije mjesto ni prilika ni za zavičajno umjetničko kontekstualizovanje tematske vezanosti za Rožaje Zaima Ademovića i Ibrahima Hadžića.

Večeras je je u središti pažnje knjiga profesora Ahmeta Ademagića, historičara umjetnosti i arheologa, umjertnika, hroničara, dokumentariste, čovjeka sa više interesovanja i hobijima koji imaju širi društveni značaj. Kao što znate Ahmet je decenijama sakupljao filmske plakate, gramofonske ploče, razglednice, kasete, poštanske markice, značke, stari novac, knjige, a posebno je vrijedan njegov dokumentacioni fond fotografija starih Rožaja na kojima su zabilježeni detalji stare arhitekture, eksterijer i enterijer rožajske kuće.

Riječju, Ahmet Ademagić raspolaže eksponatima kojima bi se komotno mogla upotpuniti zbirka jednog etnografskog muzeja. Za sreću, prije nekoliko godina bio sam prilici da se i lično uvjerim u to boraveći u njegovoj kući povodom pripremanja izložbe fotografija koju smo tada nazvali kao što i njegova knjiga koju večeras promovisemo nosi naslov – „Rožaje mog djetinjstva“.

Ulazeći u strukturu prve knjige „Rožaje mog djetinjstva“ koja je objavljena 2017. godine nalazimo dva sadržinska dijela: fotografije snimljene u periodu od 1938. do 2007. godine i zapise koji se sastoje od zabilježenih priča i anegdota. Uvodničar prvog dijela knjige profesor Asmir Ademagić ističe da je Ahmetova borba protiv zaborava započela još 1962. godine, saopštavajući nam da dokumentovanjem „stare čaršije“ njegova je težnja da očuva duhovni i kulturni identitet i karakteristike etnosa Rožaja. Pored kazivanja o Barmahali, kojim otvara prvi dio knjige, donosi nam čitav buket priča, anegdota, sjećanja i predanja koja vrlo slikovito, sa atmosferom nostalgije, čežnje i neke vrste sjete svjedoče o nekadašnjim Rožajama, načinu življenja i karakteristikama toga vremena. Priča nam Ahmet u svojoj knjizi o musafirskoj sobi, Ahmet efendiji Ganiću i njegovoj posjeti kralju Nikoli, o našem davnašnjem sugrađaninu koji je u Podgorici pristao na punu sobu i ne znajući o čemu se radi, zatim pripovijeda o Čerimagi i njegovoj kuli, bacanju u Ibar nevjestičkog čevreta, a i o tome kako se biju testije. Ređa se čitav mozaik priča iz kojih sipi dah minulih vremena i provijava nostalgija. Pripovjedački kaleidoskop Ahmeta Ademagića obilježavaju priče o Ademu Husiću, čati i slikaru, te o crtežima na fasadama tadašnjih kuća – **mulažima**. Ahmet napominje da je za fotodokumentovanje svog terenskog rada angažovao suprugu tada čuvenog fotografa Šerifa Badića. Posebno iskričavošću skreće pažnju priča posd naslovom „Bogu šućur što sam ništa“.

Zbog racionalizacije vremena i odnosa uvažavanja prema vama, poštovana publiko, osvrtnuću se još samo na nekoliko detalja iz mnoštva koji čini mozaik priča i kazivanja u prvom dijelu ove Ahmetove knjige. Zanimljivo je, naime, njegovo svjedočenje da je njegov prvi hobi bio sakupljanje etiketa sa džakova brašna,

potom sakupljanje praznih kutija šibica. Od 1952. godine počeo je da sakuplja plakate filmova i bio pasionirano vezan za sedmu umjetnost još od dječaćkih dana, što ga je jedno vrijeme koštalo neuspjeha u školi i jedinicom iz vladanja.

Interesantan je detalj Ahmetovog svjedočenja da kada je polagao estetiku na grupi istorija umjetnosti sa arheologijom na Filozofskom fakultetu u Skoplju da se čuveni profesor dr Stardelov vidno začudio njevom poznavanju filma i muzike. Ahmet predočava i važne informacije u vezi Ganića kule, iznosi istorijske podatke, podsjeća nas na utiske glasovitog beogradskog arhitekta Jovana Krunića koji je 1951. godine pred nadležnim prosto zavapio da se sačuva stara rožajska arhitektra, ali bilo je uzalud! U priči o Ganića kuli sadržane su i druge važne informacije, Kadrijinom čardaku i još koječemu, te vam svesrdno preporučujem da pročitate i ovu knjigu i tu priču. Ganića kula je jedan od simbola Rožaja!

U završnici prvog dijela knjige „Rožaje mog djetinjstva“ predstavljeni su Ahmetovi akvareli sa motivima Ganića kule, stare arhitekture Rožaja, prirode, apstrakcije i dizajn.

Dok je prvi dio knjige posvetio svojoj životnoj saputnici gospođi Ismeti za pedest godina braka, drugi dio je posvećen Ahmetovim roditeljima Mustafi i Džemili Ademagić. Drugi dio jedinstvene knjige „Rožaje mog djetinjstva“ objavljen 2021. godine.

Pored uvodnih fotografija, drugi dio knjige „Rožaje mog djetinjstva“ otvaraju osvrti na stvaralaštvo Ahmeta Ademagića mr Aldemara Ibrahimovića i profesorice Anele Bejtić. Mr Ibrahimović, pored ostalog, piše da je profesor Ahmet Ademagić jedinstvena i neobična stvaralačka ličnost, koja se može opisati kao veoma temperemantan, srčan, pa ponekad i plahovit ali izuzetno iskren, odgovoran i nemjerljivo častan čovjek.

I drugi dio, kako već rekosmo, jedinstvene Ahmetove knjige „Rožaje mog djetinjstva“ sadrži priče, anegdote, crtice i sjećanja na davnašnje Rožaje. I ovdje nam Ahmet kazuje kako su se nekada kupali u Ibru i Crnji, u Ibru lovili ribu rukama, posebnu nostalgiju podstiče priča o slušanju pozdrava na radiju Niš i pobranje tada popularnih pjesama i povoda kojim su emitovane. Opet Ahmet čitalačku pažnju fokusira na sedmu umjetnost i prikazivanje filmova u Rožajama. Podsjeća nas na istorijat filma, braću Limijer i na 1895. godinu kada je prvi put u Parizu prikazan film. Po dokumentaciji bioskopa do koje je Ahmet došao, u Rožajama je prvi put 1952. godine prikazan film. Na ovom primjeru, pored ostalog, postaje jasno zbog čega su nam Ahmet i njegov rad važni! Ovo je izuzetno vrijedan i rekao bih dragocjen podatak za civilizacijsko markiranje Rožaja. Da nije bilo Ahmeta, pitanje je da li bismo ga imali!?

Zanimljive su i poučne priče o Šemsi paši Čoloviću, mula Mehmedu i Ademagi Mulaliću – Rikoši. U knjigu je uvršten i tekst o Džeku Hodžiću, istaknutom društvenom i političkom djelatniku koji je bio i ostao simbol dosljednosti i moralnih vrlina.

U ovoj publikaciji nalazimo i priče o radničkom domu „Gornjeg Ibra“ kao prvom edukacionom centru radničke klase, zatim zemloradničkom domu, današnjem Centru za kulturu u kojem se večeras nalazimo, a svojom zanimljivošću pažnju skreću i rožajske kule: Hadžijalijagića, Zejnelagića, Kardovića, Lubodera, Ademagića, Agovića, Nokića, Dacića...

Ostavlja Ahmet i zapise o rožajskim šoferima, čarolikim mahalama rožajskim, enterijeru stare rožajske kuće, tkanju ćilima, a iznosi i dječaćko, kasnije i mladalačko sjećanje na zlostavljanja koja je u Rožajama činio pripadnik tadašnje UDB-e Kilibarda i još o puno čemu što, svakako, treba da bude predmet interesovanja svakog Rožajca, i ne samo Rožajca, već svakog radoznalca koji traga za univerzalnim biljezima vremena...

Još jedan detalj po mom skromnom sudu je posebno interesantan – u drugom dijelu knjige „Rožaje mog djetinjstva“ Ahmet je objavio crticu pod naslovom „Ganići i Ali paša Gusinjski“. Uz ovo objavljena je epska pjesma o Ganićima pod naslovom „Kad Ganići u Rožaje staše“. Vrlo vrijedan prilogza bliže upoznavanje porodice Ganić, temeljno važne za istoriju Rožaja.

Treba, svakako, zapaziti da tekstualni sadržaji Ahmetove knjige nijesu uvijek fundirani na jasnim istorijskim osnovama budući da ne nailazimo na jasno naznačene istorijske izvore. Međutim, stičemo utisak da to autoru nije ni bila namjera. Svoje uvide u prošlost ostvario je više preko onoga što je čuo od starijih ljudi ili što je bilo predmet predanja i nosilo u sebi osobinu zanimljivosti i neprilazne vrijednosti.

No pored već iznešenih zapažanja, čitalac će primijetiti i posebno interesantne stranice knjige na kojima su reprodukcije razglednica sa natpisom „Pozdrav iz Rožaja“. Svjedok su prohujalog vremena, načina življenja i razmjene poruka, i te stare dobre razglednice su nas spajale sa daljinama i dragim ljudima, često izazivale treperenje duše i pokretale emocije.

Svakako, na kraju ovog osvrt na knjigu „Rožaje mog djetinjstva“ Ahmeta Ademagića treba podvući činjenicu da dobar dio sadržaja ove publikacije čine fotografije starih Rožaja, vrijedni i pouzdani svjedoci vremena davnog. Zapravo, Ahmet Ademagić je još priređivanjem izložbe fotografija pod nazivom „Rožaje mog djetinjstva“ u junu 2013. godine u ovdašnjem Centru za kulturu sebi obezbijedio mjesto neizostavnog i vrijednog hroničara Rožaja, poznavaca prošlosti i tradicije svoga i našega grada i sopstvenim djelom ove vrste zaslužio poštovanje i neprolaznu pažnju.

Izložba fotografija „Rožaje mog djetinjstva“ Ahmeta Ademagija iz 2013. godine predstavljala je dopadljiv vizuelni kompleks sa izuzetno vrijednom dokumentacionom osnovom. Njegove fotografije su, zapravo, zaustavljene slike vremena koje danas predstavljaju prave dragulje preko kojih razaznajemo nekadašnji život u rožajskoj čaršiji. Odslikavaju davnašnji ambijent i atmosferu za kojom sa danas čezne. Kolekcija fotografija svojevrsni je kaleidoskop sa slikama

neponovljive ljepote i patine i neporeciv je dokaz o visokoj svijesti, umjetničkoj nadgradnji, senzibilitetu i istrajnosti autora u potrebi i želji da sačuva od zaborava stare rožajske kuće, kulturu, način življenja i specifičnu arhitekturu kao vrijednosti od neprocjenjivog značaja. Zbog toga su ove fotografije svojevrsni medaljoni naše davnašnjice, svjedočanstvo našeg trajanja, odakle blago isijava nostalgija, a jasno pokazuje bogata tradicija. Ahmet i njegovo djelo vrijedni sučuvari te tradicije. Zbog toga zaslužuje posebno priznanje i poštovanje koje treba prenositi dolazećim generacijama.

Knjigu „Rožaje mog djetinjstva“ zatvara tekst mr Aldemara Ibrahimovića pod naslovom „Homora sa Gradine“ – teško se oteti čitalačkoj zavodljivosti, stilskom šarmu i simbolici koju sobom nosi. Pričitajte, uvjeriće te se!

Akademik prof. dr. Ferid Muhić

KOMPETENTAN PUTOKAZ KA ZRELOSTI

**Uz rukopis *Akademsko pisanje i metodologija
znanstvenoistraživačkog rada*, dr. sc. Suade A. Džogović**

Polupismenost je gora i opasnija od nepismenosti. Ako je nepismenost, kao analfabetizam u elementarnoj formi uglavnom već iskorijenjena, to samo znači da danas imamo mnogo teži zadatak pred sobom, jer je broj polupismenih ogroman. Težina opismenjavanja polupismenih u skladu sa akademskim standardima, ima svoj korijen upravo u činjenici da se polupismeni opiru svim pokušajima da kroz dalje usavršavanje dostignu istinsku akademsku pismenost, jer smatraju da je dovoljno to što znaju pročitati i napisati sva slova svoje abecede, odnosno – azbuke i da, stoga više nemaju šta naučiti iz ove oblasti. Istinska akademska pismenost je, međutim, mnogo više nego puka sposobnost da se čita i piše. Treba imati u vidu da akademsko opismenjavanje nije tek pedanterija sitničavih profesora, nego jedan od ključnih strateških imperativa savremenog društva, neophodan za razvoj svih sfera života: od književnosti, do nauke, od pravne i administrativne sfere, do privatne epistolarne komunikacije, inclusive i precizno formuliranja temeljnih političkih odluka zajedno sa ustavnim sistemom!

Svijest o ogromnoj važnosti bespriješkornog usklađivanja misli, riječi i izraza (bilo usmenog, bilo pismenog), kroz uspostavljanje i poštivanje najviših standarda akademskog pisanja kao opće obaveze svih građana jednog društva, jasno je formulirana i dosljedno provedena u zemljama Zapadne Evrope, još tokom perioda poznatog pod nazivom *prosvjetiteljstvo*.

Koliko god izgledalo kao tehničko i formalno pitanje, akademsko pisanje je zapravo s jedne strane, direktno definiralo osnovne ciljeve modernog društva, a s druge, omogućilo njihovu realizaciju na današnjem nivou. Upravo preko promoviranja dosljednog poštivanja pravila mišljenja i beskompromisnog insistiranja na univerzalnoj obavezi da se savladaju osnove akademskog pisanja na svim nivoima, Prosvjetiteljstvo je postalo daleko najuticajniji duhovni pokret tokom cijelog 18-tog vijeka, zaključno sa Francuskom buržoaskom revolucijom od 1789. godine. Oslanjajući se na pretpostavku o presudnoj važnosti logički koherentnog i jezički korektnog formuliranja misli u svim prilikama i na svim nivoima, Prosvjetiteljstvo je u društvenu svijest i društveni život uključilo ideje o suverenoj ulozi razuma, naučnog znanja, umjetnosti, moralnih vrlina i najvažnijih političkih ideala, kak-

Objavljena je nova knjiga autorice Suade A. Džogović "Akademsko pisanje i metodologija znanstvenoistraživačkog rada"

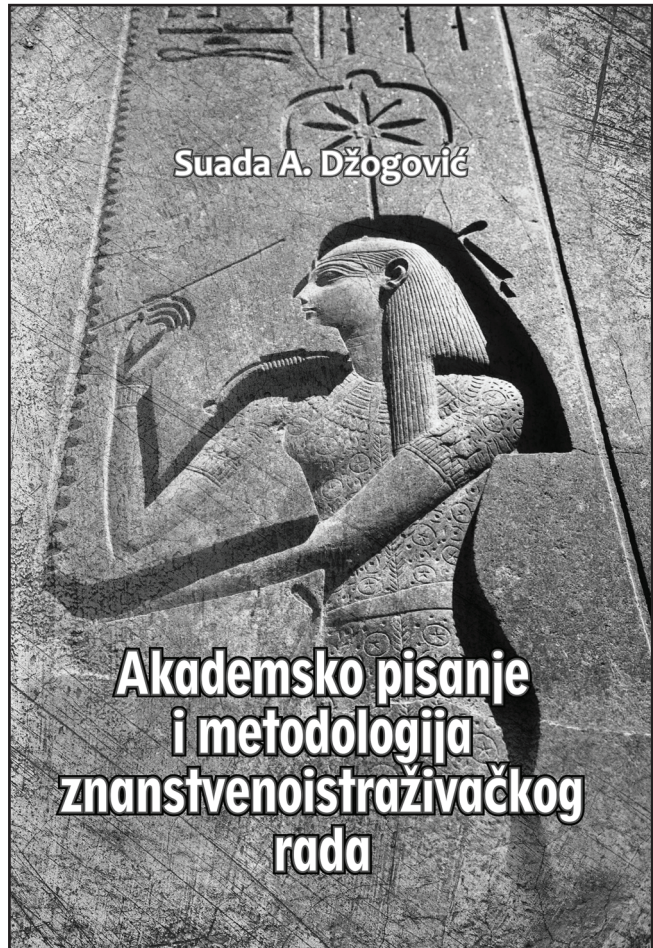
Glavni i odgovorni rednik - prof. dr. sc. Vehbi Miftari, recenzenti - akad. prof. dr. Ferid Muhić, akad. prof. dr. Šefket Krcić i prof. dr. sc. Vehbi Miftari.

Iz Predgovora autorice "središnja pozornost ovog udžbenika temelji se na uvjerenju da je akademsko pisanje ujedno proces i proizvod kritičkog i retoričkog mišljenja, čije podučavanje zahtijeva jasan i nedvosmislen tretman kako sinergijski pristupiti retoričkim i kognitivnim procesima koji su implicirani u analizi i pisanju akademskih tekstova..."

Autorica Suada A. Džogović docentica je na Univerzitetu "Haxhi Zeka" u Peći. Njeni istraživački interesi uključuju međunarodne odnose, političku ekonomiju, metodologiju znanstvenog istraživanja, komunikologiju, etiku,

međunarodne organizacije, prava manjina, genocid. Također, piše i o temama iz obrazovanja, lingvistike i etimologije.

Članica je uredničkih bordova časopisa za društvena pitanja i kulturu, elektronskih medija i međunarodnih asocijacija. Uključena je u recenziranje znanstvenih radova za domaće i međunarodne konferencije i časopise u području društvenih znanosti. Pored toga, članica je Internacionalnog ekspertnog tima Instituta za istraživanje genocida u Kanadi.

vi su sloboda, jednakost, pravni i ustavni poredak, razgraničenje sekularnog od eklezijastičkog aspekta kako u društvenom tako i u privatnom životu, uz jasnu ideju promocije napretka cijelog čovječanstva na temeljima poštivanja univerzalnih ljudskih prava.

Puno značenje ovog duhovnog pokreta slikovito je definirao veliki njemački filozof Immanuel Kant kada je *Prosvjetiteljstvo* i *Racionalizam* definirao kao “Izlaz čovječanstva iz samoskrivljene nezrelosti”. Prema Kantu, nezrelost čovječanstva koja je potrajala stoljećima, zapravo se manifestovala prvenstveno kroz polupismenost i inertnost kojom se to stanje prihvatilo. Nasuprot tome, odlučno usvajanje pravila razuma i puno poštivanje principa racionaliteta koji će svoj izraz naći u strogoj i dosljedno provedenoj akademskoj pismenosti, Kant je naznačio kao “Putokaz ka zrelosti”.

Knjigom *Akademsko pisanje i metodologija znanstvenoistraživačkog rada*, dr. sc. Suada A. Džogović je, u punom smislu te riječi, kompetentno i suvereno naznačila prijeko potrebni putokaz ka zrelosti naše intelektualne sredine. Svjesna ozbiljnosti tog zadatka, autorica je, kroz koncept sistematskog upoznavanja sa temeljima, pravilima, principima, tehnikom i svim finesama akademskog pisanja, na sebe preuzela pionirsku ulogu da te iste ideale, formalno prisutne u našem društvu i nominalno poznate svakom pojedincu, uvede u svakodnevni život i na svim nivoima, na najbolji i najefikasniji način i da ih iz formalne i nominalne ravni uzdigne na nivo realne svakodnevne prakse.

U cjelini, njena knjiga predstavlja sistematsku prezentaciju svih aspekata akademskog pisanja, uz iscrpan i dragocjen prikaz metodologije naučno-istraživačkog rada. Na četiri stotine stranica, ove teme su razrađene u dvanaest poglavlja, sa četiri Apendiksa, Pojmovnikom akademskog pisanja, Indeksom, Bibliografijom, te kratkom bilješkom o autorici. Studentima će od velike pomoći biti poglavlje *AKADEMSKO PISANJE U FUNKCIJI ZNANOSTI*, u kom su izloženi način pisanja, principi i standardi akademskih radova, u rasponu od seminarskog, preko magistarskog, do doktorskog rada, kao i uputstvo o ostalim oblicima akademskog pisanja. Ovome svakako treba dodati i jednako značajno poglavlje u kom su, pod naslovom *RELEVANTNA OBILJEŽJA/KLJUČNI ELEMENTI AKADEMSKIH RADOVA*, navedeni i razrađeni svi elementi naučno utemeljenog istraživačkog rada, počevši od pisanja Apstrakta, preko određivanja stavki Ključne riječi, Izbor teme, do adekvatnog načina formuliranja predmeta i cilja istraživanja, hipoteze, varijabli i na kraju, prezentacije rezultata i zaključnih razmatranja, kao obaveznih elemenata svakog naučnog istraživanja, uz veoma značajno uputstvo o neophodnosti poštivanja gotovo zaboravljenih principa akademske etike i kulture pisanja.

Jednako sistematično su navedene i temeljito razrađene *METODE ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKOG RADA*, kao i izuzetno značajni aktuelni stilovi CITIRANJA I REFERENCIRANJA koji su danas neophodni u kontekstu objavljivanja naučnih radova u cijelom svijetu. Razradom standarda *AKADEMSKE*

KRATIVNOSTI I ORTOGRAFSKE KOREKTNOSTI, koji su više nego zanemarani i podcijenjeni u našoj publicističkoj praksi; pregledom principa *AKADEMSKE KOMUNIKACIJE*, kao i sistematizacijom praktično svih oblika *ZNANSTVENIH RADOVA I NJIHOVOG OCJENJIVANJA*, autorica, dr. sc. Suada A. Džogović je zaokružila sve bitne teme najavljene u naslovu svog rada. U završnom dijelu ove knjige, koja u sebi sjedinjuje i univerzitetski priručnik i djelo od najšireg značaja za sve sfere pisane komunikacije, razrađeni su detalji širokog spektara tema počevši od *POKRAĆIVANJA U AKADEMSKOM PISANJU*; *suptilne analize odnosa JEZIKA I KOMUNIKACIJE*; *KOMUNIKACIJSKIH I PREZENTACIJSKIH VJEŠTINA*; *ADMINISTRATIVNIH OBLIKA PISANJA*; *do AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI*. Vrijedan prilog predstavlja i izvrsna selekcija referenci navedenih u Bibliografiji, sa velikim brojem primarnih izvora, uz pregled jednog broja elektronskih izvora kao i stranica sa Interneta. U skladu sa najvišim standardima važećim za ovu vrstu radova, na kraju je priložen i *INDEX TERMINUS ET VERBIS*.

Kao što korektno navodi u svom Predgovoru "... autorica je pored sadržaja uradila i kratice samo za ovu knjigu, dok je, u pogledu akademskog pisanja... obuhvatila sve elemente njegove cjeline". Riječ je o detaljnom prikazu najvažnijih pitanja kojima se akademsko pisanje kao disciplina bavi. Uz obrazovnu i metodološku funkciju, ova knjiga predstavlja i izuzetno instruktivan priručnik za sve vrste pismenog komuniciranja, sa akcentom na naučnoj (znanstvenoj) sferi primjene akademskog pisanja i komunikacije.

Imajući u vidu značaj i aktuelnost tema kojima se u najširem kontekstu bavi; nivo realizacije kao univerzitetskog udžbenika; njenu praktičnu primjenjivost i instruktivnost; sa punim uvjerenjem i svesrdno preporučujem za štampu knjigu *Akademsko pisanje i metodologija znanstvenoistraživačkog rada*, dr. sc. Suade A. Džogović.

Akademik prof. dr. Ferid Muhić

KONSEKVENTNA AFIRMACIJA NAUČNE ISTINE I MORALNIH VRIJEDNOSTI

Uz knjigu dr. Suade A. Džogović,
*Komunikacijsko-etički aspekti fenomena nacionalizma
Balkanska paradigma*

U poplavi publikacija koje već godinama, ako ne i decenijama, devalviraju naučnu misao, kompromituju sam pojam kritičkog intelektualnog angažmana i rugaju se moralnim vrijednostima, knjiga ‘‘Komunikacijsko-etički aspekti fenomena nacionalizma, *Balkanska paradigma*’’ iz pera dr. Suade A. Džogović predstavlja mnogo više nego osvježenje. Svojim konsekventnim, eruditski potkrijepljenim i angažiranim kritičkim propitivanjem najaktuelnijih neuralgičnih tema povezanih sa zbivanjima na području Bosne i Hercegovine odnosno, Kosova, uz diskretno ali veoma relevantno povezivanje sa regionalnim i svjetskim zbivanjima, ovom knjigom autorica zapravo uspostavlja nove standarde i na najbolji način oživljava gotovo već sasvim ugašenu angažiranu kritičku misao.

Knjiga predstavlja izbor autorskih i koautorskih tekstova objavljenih u posljednjih deset godina. Aktivna u različitim žanrovima akademske produkcije, dr. Suada A. Džogović se opravdano opredijelila da u ovoj knjizi svoju publicističku raznovrsnost prezentira kroz tri kategorije tekstova: 1. *Polemike*; 2. *Prikaze*; 3. *Izvorne naučne priloge*.

Iz prve kategorije, snagom argumenata i superiornošću pozicije koju zastupa, snažno se izdvaja tekst ‘‘Ivan Broz nije bio tema’’, opravdano postavljen na sam početak kao jedna vrsta metodološkog obrasca cijele knjige.

Znatno veći prostor zauzimaju autorski prilozi i prikazi knjiga koje autorica svojim preciznim analizama kritički afirmiše, odnosno jednako kritički osporava. Iz njenog pristupa sasvim je evidentno da je dr. S. A. Džogović neprestano imala na umu izvorno značenje pojma kritike, izvedenog iz helenskog grčkog jezika, konkretno iz glagola *kritein* – *rasuđivati, promišljati, a ne osuđivati, odbacivati, izražavati neslaganje*, kako se na ovim prostorima pogrešno uvriježilo i u svakodnevnom govoru a nažalost i u naučnoj produkciji! Konkretno, to znači da su i njene afirmativne ocjene kao i oštre osude svih ovdje analiziranih stavova i shvatanja, promišljene, zasnovane na argumentima i na nepristranoj logičkoj i faktografskoj analizi. U tom pogledu svaki prilog iz ove kategorije predstavlja ujedno i prilog temi

KOMUNIKACIJSKO-ETIČKI ASPEKTI FENOMENA NACIONALIZMA - *BALKANSKA PARADIGMA*

**Obavljena je nova knjiga naučnih studija autorice Suade A. Džogović,
profesorice Fakulteta biznisa Univerziteta "Haxhi Zeka"**

Suada A. Džogović, profesorica Fakulteta biznisa, objavila je novu knjigu koja predstavlja zbirku naučnih studija pod naslovom "Komunikacijsko-etički aspekti fenomena nacionalizma. Balkanska paradigma". Predgovor ovoj knjizi napisao je akademik prof. dr. **Ferid Muhić**, dok su recenzije potpisali akademik prof. dr. **Šefket Krcić** i doktorand pravnih nauka, mr. **Dženis Šaćirović**. Ova knjiga, štampana na 486 stranica, rezultat je autoričinog desetogodišnjeg multidisciplinarnog istraživanja koje je, osim po svojoj originalnosti, jedinstveno po svojoj strukturi, sveobuhvatnosti i, prije svega, po brojnim naučnim spoznajama.

Prema riječima autorice, knjiga otvara novu etapu analitičkog razumijevanja historijske dinamike balkanskih događaja identificiranih na različitim osnovama, ali u društvenom fokusu. Njena posebna vrijednost je regionalnog, ali i šireg konteksta, budući da našu pojedinačnost dovodi u vezu sa zbivanjima u svijetu. Cilj ovih studija je "naučna potvrda društvenih devijacija, kulture, paradigme, episteme jednog perioda i strukture balkanskih događanja u novijoj historiji, te pokušaj formuliranja 'doktrine prevencije' komunikacijskih, kulturoloških i etničkih sukoba na području Balkana, također i u njegovom neposrednom geostrateškom okruženju". Kako ističe, "ljudsko društvo, kao i pojedinci, inherentno je konfliktno. Novija historija pokazuje da Europa nije uspjela upravljati kulturnim razlikama i antagonizmima na prostoru Balkana. Ti događaji, posebno politika diferencijacije koju su instruirali njeni akteri, negirajući postojanje drugih kultura/kulturnih identiteta, rezultirali su teškim posljedicama..."

Iz Predgovora za ovu knjigu, koji je napisao akademik prof. dr. Ferid Muhić, izdvajamo: "Aktivna u različitim žanrovima akademske produkcije, dr. Suada A. Džogović se opravdano opredijelila da u ovoj knjizi svoju publicističku raznovrsnost prezentira kroz tri kategorije tekstova: 1. *Polemike*; 2. *Prikaze*; 3. *Izvorne naučne priloge*...Ovom knjigom izabranih studija, dr. Suada A. Džogović, ponudila je naučnoj akademskoj zajednici kao i najširoj javnosti djelo koje, s jedne strane omogućava razumijevanje suštine složenih okolnosti društvenog života u regijama Jugoistočnog Balkana, uključujući tu i historijsku pozadinu, i političke interese, i ekonomske faktore, kao i autentično predočene činjenice o etničkim osobinama naroda ovog dijela Evrope, dok s druge strane suvereno i konsekvantno promovise i aktuelizira, gotovo svuda već zaboravljene univerzalne ideale naučne istine i humanistički inspirisane moralne vrijednosti..."

Dr. sc. Suada A. Džogović

**KOMUNIKACIJSKO-ETIČKI
ASPEKTI FENOMENA
NACIONALIZMA**

BALKANSKA PARADIGMA

o kojoj je riječ, ali i jednu vrstu školskog primjera korektne i argumentirane kritičke analize. Već prvi tekstovi iz ovog žanra, "Teza o sukobu civilizacija – produžetak hladnog rata"; "Identifikacija i historija genocida sa posebnim osvrtom na Srebrenicu" predstavljaju izuzetno vrijedan prilog promišljanju univerzalnih tema karakterističnih za savremenu krizu humanizma na konkretnom primjeru genocida počinjenog u Srebrenici nad Bošnjacima civilima od strane agresorske armije SR Jugoslavije tokom jula 1995. godine. Jednako su metodološki čvrsto zasnovani i kritički konsekventni prikazi djela "Genocidi u dokumentima od Načertanija do Memoranduma" ("Hamdija Šarkinović: *Bošnjaci od Načertanija do Memoranduma*"), "Književno djelo kao inspirator genocida" ("Šemsudin Hadrović: *Generator genocida, Gorski vijenac (Istraga poturica)*"); "Pomračenje značenja", "Aporija (ne)jedinstva" ("Almir Mehonić: *Sandžački čvor*"), zatim tekstovi "Diplomatski i politički marketing Krfske deklaracije", "Bošnjačka književnost kroz historiju i pozicija žena u njoj"; "Nebuloze o Bosni i Bošnjacima" ("Pamflet Radoslava Dodika kao *'naučno djelo'*"), "A šta ti je to književnost", "Bošnjačka jezička samobitnost u kontekstu osmanlijske kulture i njeni kasniji refleksi", "Sandžak je jedan", "Pitanje Sandžaka u kontekstu demokratske tranzicije i stvaranja novih država u Jugoistočnoj Europi"

Tekstovi posvećeni genocidu u Srebrenici posebno impresivno ilustruju suverenost sa kojom autorica Suada A. Džogović spaja, bolje reći stapa u jedinstven amalgam naučnu strogost i visoku moralnu angažiranost u odbrani najviših ideala humanizma. U cijelom bloku izvrsnih tekstova: "*Zločinac pred međunarodnim sudom*"; "*Zločinac pred međunarodnim sudom u Hagu psuje tursku majku svjedocima i žrtvama*"; "*Zašto plaču majke Srebrenice, Sarajeva, Višegrada, Trebinja*"; "*Genocid u Bosni još traje (Agresija i falsifikati u historiji i kulturi Balkana)*"; "*Ne smijemo zaboraviti zašto se desio genocid u Srebrenici*"; "*Odupiranje politici etnocentrizma, zločina i genocida*"; "*Kodirano licemjerje i paukova mreža o nagradi R. Karadžića*"; "*Bosna i Hercegovina u periodu od 1941. do danas*", dr. Suada A. Džogović demonstrira svoje izuzetno poznavanje okolnosti koje su dovele do agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992-95. godine, potvrđuje duboku predanost istini, ali i jasno naglašava svoju humanističku opredijeljenost izraženu kroz snažno saosjećanje sa svim ljudima i narodima, žrtvama nasilja i nepravde, gdje god oni živjeli i ko god oni bili!

Živ interes, autentična angažovanost i temeljito poznavanje prilika na Kosovu iz prve ruke, predstavljaju temelje na kojima dr. Suada A. Džogović razvija svoje visoko kompetentne analize i jednako aktuelne stavove o svim aspektima društvenog života na Kosovu. U ovoj tematskoj cjelini, njen naučni habitus i personalni pristup uvjerljivo se legitimiraju u priložima: "*Socijalno-ekonomska situacija na Kosovu*"; "*Šta nije, a šta jeste u kulturi i politici Zapadnog Balkana*" paralelno priložen i u verziji na engleskom jeziku: "*What is and what is not in the culture and politics of Western Balkans*".

Činjenica da je dr. Suada A. Džogović rođena i odrasla na Kosovu gdje i danas živi, a da je, po svojoj nacionalnoj pripadnosti Bošnjakinja, odgojena u kulturnoj i duhovnoj tradiciji svog naroda, predstavlja njenu veliku komparativnu prednost u razumijevanju potreba i poznavanju aktuelnog stanja kako njenih sugrađana Albanaca, tako i njenih sunarodnika Bošnjaka i omogućavaju joj jasan uvid u sve sličnosti i razlike složenih uslova u kojima žive i jedni i drugi. Ovo nalazi svoju impresivnu potvrdu u priložima kao što su *“Politički i obrazovni procesi Bošnjaka Kosova (nedostaci i moguće perspektive)”*, uključenog u ovu knjigu i na engleskom jeziku *“Political and educational processes of Kosovo Bosniaks - weakness and possible perspectives”*.

Širinu i obuhvatnost svojih poznavanja međunarodnih odnosa dr. Suada A. Džogović je uvjerljivo demonstrirala u odlično obrađenom tekstu pod naslovom *“Migrantska politika Europske Unije i uloga Turske”*, kao i u tekstu naslovljenom *“Migranti i izbjeglice u Bosni i Hercegovini”*.

U odjeljku označenom kao Appendix: pored studije pod nazivom *“Identification and history of genocide with special reference to Srebrenica”*, predstavljen je još jedan angažovan tekst iz oblasti školstva i obrazovanja na temu književne lektire kao inspiratora genocida: *“Literary work as a genocide inspirator – moral challenge in educational curriculum”*. Tekst na bosanskom jeziku *“Odupiranje politici etnocentrizma, zločina i genocida”*, uključen je u knjigu i na albanskom jeziku pod naslovom *“Përballja me politikën e etnocentrizmit, krimin dhe gjenocidit”*, a tematsku dopunu predstavlja i tekst na engleskom jeziku: *“Some Literal and Educational Contents in the Service of Culturicide”*, koji je u ovoj knjizi našao svoje mjesto i na makedonskom jeziku: *“Некои литературни и едукативни содржини во служба на културоцидом”*. Završni prilog predstavlja inspirativna obimna studija pod naslovom: *“The Issue of Sandžak in the Context of Democratic Transition and the Creation of New States in Southeast Europe”*, kao i tekstovi novijeg datuma *“Health, ethics and politics during the Covid 19 pandemic: A Sandzak case study”* i *“Distance learning during the Covid-19 pandemic: A case study in Bosnia and Herzegovina”*.

U cjelini, ovom knjigom izabranih studija, dr. Suada A. Džogović, ponudila je naučnoj akademskoj zajednici kao i najširoj javnosti djelo koje, s jedne strane omogućava razumijevanje suštine složenih okolnosti društvenog života u regijama Jugoistočnog Balkana, uključujući tu i historijsku pozadinu, i političke interese, i ekonomske faktore, kao i autentično predočene činjenice o etničkim osobinama naroda ovog dijela Evrope, dok s druge strane suvereno i konsekventno promovirše i aktuelizira, gotovo svuda već zaboravljene univerzalne ideale naučne istine i humanistički inspirisane moralne vrijednosti.

IN MEMORIAM

MUFTIJA MUAMER ZUKORLIĆ (1970-2021)

Rođen je 15. 2. 1970. u selu Orlje kod Tutina, gdje je i odrastao sa roditeljima i dva mlađa brata.

Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu. Srednju medresu „Gazi Husrev-beg“ u Sarajevu. Jednogodišnji vojni rok odslužio je u Gospiću i na Svetom Roku u Hrvatskoj. Studije filozofije šerijatskog prava (Usuli fikh) okončao je na islamskom univerzitetu „El-Emir Abdel-Kadir“ u Konstantini, Alžir. Postdiplomske studije iz oblasti egzegeze Kur’ana (Tefsir) okončao na univerzitetu „El-Džinan“ u Tripoliju, Libanon.

Tečno je govorio, pisao i čitao na arapskom jeziku. Govorio je turski jezik. Služio se engleskim jezikom. U osnovnoj školi učio ruski jezik.

Muamer Zukorlić (1970-2021)

Vijest o odlasku akademika Muamera Zukorlića me je duboko dirnula, te ovim putem izražavam svoju tugu zbog gubitka našeg akademika. Bio je jedan od najposvećenijih i najdarovitijih bošnjačkih intelektualaca. Pamtit ćemo ga kao iznimnog čovjeka, intelektualca nesvakidašnje energije, koji se svojom izuzetnom ljudskom veličinom zauvijek upisao u bošnjačku kulturnu historiju.

Odlazak akademika Muamera Zukorlića nemjerljiv je gubitak za porodicu Zukorlić, Bošnjačku akademiju nauka i umjetnosti, ali i cjelokupni bošnjački narod. Stoga, u ime porodice akademika Alije Džogovića i svoje osobno ime porodici Zukorlić i Bošnjačkoj akademiji nauka i umjetnosti upućujem najdublje suosjećanje.

Inna lillahi we inna ilejhi radži'un!

**Uz izraze poštovanja,
prof. dr. sc. Suada A. Džogović**

Bio je višegodišnji predavač u medresi „Gazi Isa-beg“ u Novom Pazaru. Višegodišnji predavač na grupi vjerskih predmeta i arapskog jezika na Islamskoj pedagoškoj akademiji (Fakultet za islamske studije). Predsjednik Mešihata Islamske zajednice Sandžaka od njegovog osnivanja 1993. do 2007. Muftija sandžački od 1993. Glavni muftija i predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Srbiji od njenog objedinjenja 2007.

Bio je prvi dekan Islamske pedagoške akademije, koja prerasta u Fakultet za islamske studije 2001. Prvi rektor Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru od njegovog osnivanja 2002. Do 2008. predsjednik Internacionalnog univerziteta od 2008. Prvi glavni i odgovorni urednik islamskog magazina „Glas islama“ 1997.

Uspješno je vodio Islamsku zajednicu punih devetnaest godina. Podiže brojnu porodicu i odgoja sedmoro djece.

Utemeljitelj je i osnivač Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru 2002. godine sa odjeljenjima u Nišu, Beogradu, Pančevu i Subotici.

Nosilac projekta prerastanja isturenog odjeljenja Alaudin medrese iz Prištine u Novom Pazaru u samostalnu medresu „Gazi Isa-beg“ 1994.

Osnivač ženske medrese „Gazi Isa-beg“ u Novom Pazaru 1996. i njenog odjeljenja u Rožajama 2002.

Pokretač magazina „Glas islama“ 1996.

Vođa projekta osnivanja mreže dječjih vrtića i predškolskih ustanova „Re-uda“ i školskog mekteba „Wildan“ 1998.

Utemeljitelj Islamske pedagoške akademije (Islamska akademija i fakultet za islamske studije) 2001.

Reformator Fakulteta za islamske studije u pet odsjeka 2008.

Njegovom zaslugom osnovan je Muslimanski omladinski klub (MOK) 1999.

Podržao osnivanje Udruženja žena „Merjem“ 2007.

Osnivač Udruženja uleme Islamske zajednice u Srbiji 2007.

Inicirao osnivanje Zajednice sandžačke dijaspore 2003.

Nosilac projekta osnivanja Škole Kur’ana časnog u Novom Pazaru 2010.

Čovjek koji je najzaslužniji za osnivanje Internacionalne humanitarne organizacije (IHO) 1995. koja kasnije prerasta u Centar za humanitarni rad „Hajrat“.

Na vječni svijet preselio je Muamer ef Zukorlić, čovjek izuzetne inteligencije, vjerske harizme, svestrani pregalac koji je sav svoj životni poziv, podredio borbi za ostvarivanje prava bošnjačkog naroda, te vjerski i nacionalni prosperitet.

Biće upamćen kao čovjek izuzetne energije, koji je svojim neumornim radom dao značajan doprinos u borbi za vjersku i nacionalnu emancipaciju Bošnjaka.

Autoritet koji je uživao u bošnjačkom narodu, i iskrena žal za njegovim odlaskom, dovoljno govore o velikom gubitku za cijeli bošnjački narod.

Muamer ef Zukorlić, značajan doprinos dao je i na polju politike, obrazovanja i humanitarnog rada, a historija će ga bilježiti i kao vjerskog poglavara, naučnika, istraživača i profesora.

Neka mu je vječni rahmet. Amin!

**Predsjednik Bošnjačkog Vijeća u Crnoj Gori,
Ejup Nurković**

Osnovao sedam Vakufskih kuhinja za siromašne u svim gradovima sjevernog Sandžaka.

Utemeljitelj Izdavačke kuće „El-Kelimeh“ 1993.

Njegovom zaslugom osnovana je Agencija za certificiranje halal-kvaliteta 2007.

Inicirao osnivanje Instituta za izučavanje genocida i zločina 2011.

Podržao osnivanje Sandžačke biznis asocijacije (SABA) 2010. osmislio i osnovao Bošnjačku kulturnu zajednicu 2009.

Podržao osnivanje televizije „Universa“ 2008. koja kasnije prerasta u Sandžak televiziju.

Utemeljitelj Islamskog kulturnog centra „Altun alem“ 2011.

Njegovom zaslugom osnovan je Islamski radio „Refref“ 2009.

Predvodio osnivanje Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti.

Sudjelovao je u osnivanju Bošnjačke nacionalne fondacije.

Održao više od 1000 predavanja iz islamske i tematike kolektivnih i individualnih ljudskih prava.

Dao više od pet stotina intervjua i imao više stotina raznih medijskih nastupa.

Učestvovao na više stotina međunarodnih naučnih, kulturnih i političkih simpozija i konferencija.

Bio je predsjednik Udruženja učenika „Gazi Husrev-begove“ medrese 1987. godine.

Bio je najmlađi od 15 članova Inicijativnog odbora za osnivanje Stranke demokratske akcije 1990. godine.

Bio je nosilac pobjedničke liste Bošnjačke kulturne zajednice na izborima za Bošnjačko nacionalno vijeće 2010. godine.

Bio je član Bošnjačkog nacionalnog vijeća od 2010. godine.

Uspostavio i uspješno vodio dijalog sa Vladom Republike Srbije u vrijeme premijera dr. Zorana Đinđića.

Uspješno predvodio odbranu Islamske zajednice od režimske agresije od 2007. godine.

Predvodio tim za pisanje Ustava Islamske zajednice u Srbiji.

Poznat po oštrom diskursu protiv kršenja ljudskih prava i diskriminacije, zbog čega je često u nemilosti beogradskog režima.

Glavni zagovornik utvrđivanja pune istine o genocidima i zločinima nad Bošnjacima i drugim narodima na Balkanu kako se ne bi ponovili.

Bio je Generalni sekretar Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti.

Bio je član izvršnog vijeća Rabite.

Vjerovao je i uporno tvrdio da je žena nacionalni heroj, te joj shodno tome treba obezbijediti zaslužen status u društvu.

Imao je odlike lidera, menadžmenta, komunikacije i retorike.

Volio je obilazak sela, mali fudbal, tenis i borilačke vještine.

Ideali su mi bili duhovnost, mudrost, etika, estetika, dostojanstvo i sloboda.

Životni stil: Perfekcija, srednji put.

Životni cilj: Sreća ovoga svijeta u skladu porodice i ravnoteži tijela, razuma i duše. Sreća budućeg svijeta u zadovoljstvu i milosti Gospodara svjetova.

Preselio je na Ahiret 6. novembra 2021. godine, a dan kasnije ukopan na mezarju u rodnom selu.

(Preneseno sa: www.spp.rs/predsjednik)

ISSN 1800-8658 = Avlija (Avlija)
COBISS.CG-ID 17403408